

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

**Хто ён (яна),  
беларускі Юшчанка**

Тэма нумару.

сторонка 3

**Бел-чырвона-белая  
зямля**

Рэпартаж з Салігорску.

сторонка 5

**Алена Попчанка  
і Руслан Салей**

Грошы перадусім.

сторонка 6

**Войчанка  
і зоркі**Не жыве вялікі беларускі  
плякатыст.

сторонка 2

# Між намі і Богам

Гутарка з айцом Аляксандрам Надсанам



Старонкі 8—9.

**Рука Масквы**Юры Хадыка пра тэрарызм.  
Старонка 11.**Усё таўсьцее тая книга**Новае выданьне Чырвонай кнігі.  
Старонка 15.**Дзівюхступенчатая  
прафэсары**Новыя навуковыя званыні.  
Старонка 2.**На сем калядных вечароў**У наступным, калядным нумары  
«Нашай Ніvy» будзе  
надрукаваная традыцыйная  
падборка «Сем апавяданьня на  
сем калядных вечароў».**Апошні тыдзень падпіскі**Падпісны індэкс «Нашай Ніvy»  
63125. Падпіску прымаюць на  
любой пошце, а ў Менску — і на  
шапкі «Белсаноздруку». Цана на  
месяц — 3820 рубліў на шапкі  
«Белсаноздруку», «Наша Ніva» з  
Новага году — гэта 24 старонкі  
без чужога слова штотыдзень.  
Дык падпісвайся!**«НН» і «ARCHE»  
у Берасьці**22 сіння ў Берасьці адбудзеца  
сустэречча з нашаніўцамі  
і археўцамі. Пачатак а 18.00,  
у абласной бібліятэцы (бульвар  
Касманаўтаў, 48). У Берасьце  
прыедуць рэдактар «ARCHE»  
Валер Булгакаў, паэт Андрэй  
Хадановіч і сыпявак Зымцер  
Бартосік. Гаворка пойдзе пра  
гарачыя пытаныні нашага жыцця.

## Новая хвала арыштаў

Арышт гендырэктара наваполацкага нафтавага гіганту «Нафтан»  
Канстанціна Часнавіцкага адбыўся яшчэ 8 сіння. КДБ  
афіцыйна паведаміў пра гэта толькі праз тыдзень — 14 сіння.

Часнавіцкага і в.а. камэрцыйнага  
дырэктара ААТ «Нафтан» Сяргея  
Мартынава абвінавачваюць паводле  
арт.210 ч.4 КК (раскраданыне  
праз злоўжыванне службовымя  
паўнамоцтвам у асабліва буйных  
памерах). Гэта пагражае ім пазбаўленнем  
волі на тэрмін ад 8 да 15  
гадоў з канфіскацыяй маймасыці і  
пазбаўленнем права займаць пэўнія  
пасады.

Часнавіцкага й Мартынава затрымалі ў рамках разбору справы  
былога камэрцыйнага дырэктара  
прадпрыемства Зымітра Бандарчука,  
які сядзіць у съедзідым ізаляторы  
КДБ з каstryчніка. Ізвецца аб  
продажы зацікаўленым фірмам на-  
фтапрадуктаў па заніжаных цэнах  
за незаконнае ўзнагароджанье.  
Магчыма, затрыманыне «нафтанаўцаў»  
звязана са справай Галіны  
Жураўковай — былой кіраўніцы  
справы прэзыдэнта. У яе справе фігу-  
рююць контракты з «Нафтанам».

Прэсавы сакратар КДБ Аляксандр  
Базанau адзначае, што сувязь  
паміж справамі Жураўковай і Часнавіцкага толькі ў тым, што іх вядзе  
адна служба — управа эканамічнай  
бяспекі, ды ў наяўнасці «нафтавага  
сыледу». Што праўда, гэтamu  
крыху пярэчыць нядаўняя заява ў  
Вярхоўным Судзе былога намесніка  
гендырэктара фірмы «Белая  
Русь» Аляксандра Мурашкі: ён  
признаў, што пры падпісанні на-  
фтавых контрактаў з замежнымі  
партнарамі ставілася ўмова пераліч-  
ваць у сярэднім па аднаму даляру з

кожнай завезенай у Беларусь тоны  
нафты на афшорныя раҳункі. Нафту  
перапрацоўвалі на «Нафтане».

Паводле прагнозу «Белнафтахі-  
му», за 2004 г. прадпрыемства мае  
перапрацаўца 9,2 млн т расейскай  
нафты (асноўныя пастваўшчыкі —  
«Сургутнафтагаз», «Лукойл», «Рас-  
нафта», «Юкас»).

У Наваполацку весткі пра арышт  
Часнавіцкага распаўсюдзіліся ім-  
гненна. Пачалі шырыцца й чуткі  
пра тое, што Часнавіцкі працявае  
выконваць свае дырэктарскія аба-  
вязкі. Паспрыяла гэтому поўная  
аналёгія з сітуацыяй 2002 г. Тады  
на пачатку году Часнавіцкага такса-  
ма затрымлівалі. Адбылося гэта на  
тле актыўізацыі расейскага «Лукой-  
лу» ў справе акцыянавання бела-  
ружскага «фамільнага срэбра», і Час-  
навіцкі перашкаджаў прыходу рас-  
ейскай фірмы на «Нафтан». Потым  
усе абвінавачаныні з яго знялі.

Прэзыдэнт «Лукойлу» Вагіт  
Алякпераў па-ранейшаму зацікаў-  
лены ў наваполацкім прадпрыем-  
стве — найбуйнейшым падаткап-  
латніку Беларусі. Пра гэта ён заяў-  
ляў на пачатку 2004 г. падчас пера-  
моў з прэм'єр-міністрам Сяргеем  
Сідорскім. Ня выключана, што  
Часнавіцкі стаў ахвярай чарговай  
войны за перадзел сферай уплыву.  
Некаторыя назіральнікі прагназу-  
юць, што затрыманыне Часнавіц-  
кага — толькі першы акт у цэлай сэ-  
рыі арыштаў, і звязываюць яго з  
прыходам новага кіраўніцтва КДБ.

Аркадзь Шансki

**З ПОШТЫ РЭДАКЦЫІ**  
**Parol – mova**

Апазусцінуja аsiародкі chutka будуć razahnanyu. Stojačy na parozie padolla, nam treba damovicca pra parol. Im moža byť tolki adzin — mova.

Henik Łojka, mastak, Miensk

**Неразгаданыя таямніцы  
 Сяргея Войчанкі**

Памятаю, зь якім зачараўаньнем узіраўся я калісці зімовым вечарам ля Опэры ў афішы «Дона Карляса» і «Казак Гофмана». У іх было нешта надзвычайнае, таямнічае. Культура выкананыя, філіграннісць дэталяў і нечуваная ў тыя векапомныя 1980-я свабода... Сюрэалістичныя паводле стылю, яны ўспрымаліся цалкам неразадальнымі для савецкае эпохі.

Памёр Сяргей Войчанка. Кожны з нас, каму пашчасціла жыць у Беларусі, добра знаёмы зъ ягонай творчасцю, хоць ня ўсе ведалі, што запамінальныя афішы — ягонія. Малюнкі, плякаты, карціны Войчанкі можна было ўбачыць на старонках «Крыніцы» ды «Бярозкі», на тэатральных афішах, у кнігах «Мова. Знаёмая не-знаёмка» Нормана ды «Як выбіраюць імёны» Івашковай. Своя першую мастакоўскую ўзнагароду Войчанка атрымаў адразу, як выйшаў са сцэны ў Тэатральна-мастацкага інстытуту ў 1984 г., за нізку плякатаў «Гісторыя Менску».

Вобразы ягоных палітычных і каліялітычных мастакоўскіх іранізмаў засядалі стрэмкаю ў людзкай съядомасці. Пацыфісцкія ѹкалягічныя ягонія плякаты сталіся клясыкай.

Праз увесі час ягонас ім зтаяла побач зъ імем Уладзімера Цэсьлеры, зъ якім з'вёў яго лёс яшчэ падчас вучобы. Слава прыйшла да іх вельмі рана: яны пасыпелі стаць ляўрэатамі яшчэ «ўсесаюзных» конкурсаў плякатаў. Яшчэ на самым прадвеснікі «перастройкі» іхны вобраз Маркса, які галіўся брытваю Gilette, атрымаў усясьветную вядомасць. Літаральна за месец да сьмерці Сяргея Войчанкі адбылася ў супольная выставка на парыскім Манмарtry.

Войчанка з Цэсьлерам захапляліся поп-артам, пераўясабляючыя клясычныя бэнды ва ўласныя. Іхны праект «Двацаць з XX», што ўяўляў сабою дваццаць яек, якія сымбалізавалі стылі самых выбітных творцаў мінулага стагодзьдзя, меў незвычайны, хаця ѹ спречны, посьпех.

Менш вядомая аказалася асабістая творчасць Сяргея Войчанкі як жывапісца. Ягонія «Рыбы», «Насарог» ды «Чарапаха», а таксама «Кітайскі квартал», «Чынгісхан» застануцца ў гісторыі мастацтва праз той жа досыці і напоўненасць зашифраванымі прыпавесцямі, пароль да якіх так і застанецца неразгаданым.

**CX**

In memoriam Сяргея Войчанкі — старонка 7.

# Дзьвюхступеньчатыя прафэсары

Прафэсарскае званыне ў Беларусі неўзабаве будзе прысуджаць сам прэзыдэнт. Пра гэта расказаў старшыня Вышэйшай атэстацийнай камісіі Анатоль Рубінаў пасыля сустрэчы з Лукашэнкам. Прафэсараў сёння ў Беларусі каля 1300 чалавек. Зь іх шэрагаў будуць вылучаны «апорныя пункты», якія маюць рухаць наперад навуку ва ўніверсітэтах. Гэтыя навукоўцы, такім чынам, маюць стаць «прафэсарамі другой ступені» — больш высокай, чым звычайная, своеасаблівымі акаадэмікамі паза акаадэміяй. Уганараваныя такім чынам будуць каля 250 прафэсараў. Квоты на званыне будуць вылучаны ўсім ВНУ краіны. Ім будуць плаціць вышэйшыя заробкі і г.д. А калі Ѹтого «акацацца недастойны» такога званыня, у такога прэзыдэнт будзе мець права яго забраць.

Акаадэмік Радзім Гарэцкі, да якога «НН» з'вярнулася з

прыосьбай пракамэнтаўцы сътуацію, ахарактарызаваў новаўядзенне як мітусіню: «У нас нармальная систэма навуковых званыняў і ступеняў. Гэтыя новаўядзенныя ніяк ня будуць спрыяць развіціцю навукі, а толькі адцягнуть ад навуковай дзейнасці. Людзі будуць болей дбаяць пра тое, каб трапіць у ласку, а не пракацаць». Як амдоўны прыклад падобных адміністрацыйных пэртурбаций нядайняга часу, якія не апраўдаюць сябе, Гарэцкі называў увядзенне інстытуту ардынарных прафэсараў у суседнія Рэспублікі.

Інстытут «новых прафэсараў» — не адзінна навіна ў навуковай сферы. Палітыка «перніка» ўдала спалучаеца з палітыкай «бізуна». Месяц таму з'явілася новае Палаённе аб прысуджэнні вучоных ступеняў і навуковых званыняў, якое мае ўвайсці ў сілу з 23 лютага 2005 г. Новы дакумэнт уводзіць абсалютна новае правіла: Прэзы-

дюм ВАК можа пазбавіць навуковага званыня за «вызначанае судом зьдзяйсненне ўчынкаў, несумішчальных з пэдагагічнай дзейнасцю». Як упільвае непэдагічны ўчынок на навуковую дзейнасць, на навуковыя адкрыцці? Прафэсар Мікалай Крукоўскі парадунёвае гэтую норму з забаронай на прафэсію ды расплумаччы ёе імкненнем распрацоўкі зь неўпадабанымі.

Яшчэ адзін крок у гэтым кірунку — загад Міхаіла Мясыніковіча па Акаадэміі навук №49 ад 15 чэрвеня 2004 г. Хоць датуецца ён яшчэ пачаткам лета, супрацоўнікай НАН Беларусі пачалі знаёміць зь ім зусім нядайна. Так, у Інстытуце гісторыі загад паступіў толькі 26 лістапада. Дакумэнт, падпісаны Мясыніковічам, фактычна ўводзіць цэнзуру ў Акаадэміі. Згодна з ім, усе (!) матэрыялы супрацоўнікай НАНБ, якія накіроўваюцца ў адкрыты друк ці для публікацыі за мяжой, павінны



«Мы абаранілі навукоўцаў, вызначыўшы, у якіх выпадках іх можна пазбаўляць ступеняў», — заявіў Анатоль Рубінаў на прэс-канфэрэнцыі 15 сінняжня.

разглядацца адмысловым экспэртынымі камісіямі. Тлумачыцца гэта захаваныем дзяржавай таямніцы. Можна знайсці падставы для захавання дзяржтаямніцы ў інштытуце яззернай фізыкі, але ў інштытуце літаратуры?.. Для іх такі загад выглядае не іначай як аднаўленне цэнзуры. Зрэшты, супрацоўнікі гэтых інстытутаў спадзяюцца, што загад ўсё ж застанецца толькі на паперы.

Аркадзь Шанскі

**ПРАЦЯГ ТЭМЫ**

## Палуніны прызнаныя вінаватыі



У чацвер суд Цэнтральнага раёну Менску вынес прысуд быўлым супрацоўнікам міліцыі Васілю і Івану Палуніным, якія абвінавачвалі ў вымаганьні грошай у асабістага кіроўцы Шэймана Аляксандра Богдана («НН», №46). Бацьку і сыну далі па пяць год каленія кожнаму з канфіскацыяй маёмы. Максы-

мум па гэтым артыкуле КК — восем год. Пад варту іх узялі адразу ж пасыль абвяшчэння прысуду. Цяпер Палуніны знаходзіцца ў съследчым ізалятары на Валадарскага.

Перад вынесеньнем прысуду адвінавачваним далі права на апопняе слова. Палунін-старэйши, падпалкоўнік у адстайцы, адзначыў, што за 1,5 году, якія вялася гэтая справа, яго сям'я і ён асабістая стацілі ўсё: працу, здароўе (сп. Палунін вымушаны быў стаць на ўлік да псыхіятра), гроши і аўтамабіль, які канфіскавалі. Палунін-малодшы з'вярнуў увагу суда на тое, што ў той дзень, калі на яго быў зьдзяйснены наезд, ён выконваў свой службовы абавязак.

Абарона зьбіраеца падаваць скарыту.

Сяргей Будкін

**ДЗЕВАРТАБЫЦЬ**

## «Крамбамбуля» едзе ў тур

У клубе «Сфера» прайшала VIP-прэзэнтацыя дыску «Радыё Крамбамбуля 0,33FM». Журналісты гравілі ў боулінг і дэгуставалі напоі, музыканты прэзэнтавалі сваю FM-хвалю, складзеную з альбомаў «Святочны», «Усходні» і «Международны». Зы серады «Крам-



бамбуля» выпраўляеца ў калядны тур. 15 сінняжня ў іх канцэрт у Горадні (абласная філіярмонія), 16 — у менскім клубе «Рэактар», 17 — Берасць (клуб «Вэзўй»), 18 — Мазыр (клуб «55»), 19 — Гомель (клуб «Адрэналін»).

## Каханак яе вялікасці

У пятніцу, 17 сінняжня, адбудзеца прэзэнтацыя кнігі гісторычнай прозы Уладзімера Арлова «Каханак яе вялікасці». Уздзел возьмуць сябры і калегі пісьменніка. Засыпаваюць беларускія барды, жывы аўтар дасыць аўтограф. Пачатак а 18-й гадзіні ў вялікай залі Дому літаратуры (Фрунзэ, 5). Уваход вольны.

# «Я што, людзей выкрадаў?»

13 сінняжня Эўразійскі суд у краіны ЭЗ старшыні Цэнтральнага суду Лідзія Ярошынай і камандзіру менскага АМОНу Юр'ю Падабеду. Першую ў Эўропе лічаць вінаватай у масавым фальшаваньні волевыя ўдзелы выбрацаў 17 кастрычніка, другога — у нематываванай жорсткасці пры разгоне ўдзельнікаў мірных палітычных пратэстуў, у прыватнасці зьверскім збіццем Анатоля Лябедзкага.

Камітэнты гэтыя маральныя санкцыі Эўропы, Лідзія Ярошынай правяла паралелі між сабой і кіраўніком украінскага Цэнтральнага суду: маўляў, за выкарыстаныне адмінісцурсу вінаватымі робіць тых, хто проста фіксуе пратаколы.

Юры Падабед у інтэрвю рады «Свабода» быў больш эмачыйны: «За што? Я што, ўдзельнічалаў у выкраданні людзей?.. А чаму не пакаралі камандзіра спэцпадраздзялення «Кобра», калі пазалетася у часе «венскага вальсу» антыглебалістаў так разганялі?.. Ці крыўдна мнене? Шкада, што цяпер парушашца адносіны з сілавікамі Польшчы і Літвы. Да такой славы я не імкнуся... Ёсьць людзі, якія выконваюць замову, і ёсьць людзі, якія выконваюць загад. Мая задача — выконваць загады».

Юры Падабед (са сьпіны) упершыню апынуўся на месцы тых, каго караюць. Фота зробленае 21 ліпеня ля аўтобусіка, нашпігаванага «зуброўцамі».



## факты і камэнтары

Прагрэс Беларусі тармозіцца праз адсутнасць палітычнае альтэрнатывы. Ёсьць Лукашэнка, а хто замест яго? На гэтае пытаньне ніяма адказу, а таму, як гэта некалі гаварылася, множацца застойныя зявы ў грамадzkім жыцці.

19 снежня на сходзе экс-кандыдатаў у депутаты палаты прадстаўнікоў мае быць презентаваная канцэпцыя выбараў лідэра дэмакратычнай апазыцыі-2006.

Большасць актыўістуў апазыцыі на гэты раз сапраўды чакаюць зяўленьня не «тэхнічнага кандыдата», а лідэра. Якога, бадай, ніяма ад часу ад'езду Зянона Пазняка з палітычнай сцэны й раптоўнае смерці Генадзя Карпенкі.

Тыя, хто хоча выбраныя «сяродняшнія арфімтыгнага», адзінага кандыдата на адну кампанію, Ганчарыка №2, рыхтуюць гэтаму чалавеку не найлепшы лёс. Бо яго, магчыма, чакаюць ніякія выбары, а турма. А вось хто з нашых прэтэндэнтаў на лідэрства здольны заставацца лідэрам, заўажным нацыі, нават у турме?

Нейкі пабожны рабочы, як Валэнса? Інтэлектуал, як Гавэл? Нашчадак вялікага роду, як Су Джы? Ці экс-уродовец, як Юшчанка?

# Хто ён (яна), беларускі Юшчанка

### Палітычныя лідэры адказваюць на пытаньні «НН»

**«НН»: Ці лічыце вы магчымым зяўленьнем ў Беларусі новага народнага лідэра?**

**Наталья Машэрава:** Толькі я трэба казаць пра «беларускага Юшчанку», пэрсаніфікацыя тут няспушная. У кожным грамадзстве лідэры зяўляюцца ўвесі час. Толькі паўмёртвае грамадзства ні можа на

пераломнім этапе нарадзіцца народнага лідэра. Пры канцы мінулага стагодзьдзя да ўлады прыйшоў Аляксандар Лукашэнка, які ў той гістарычны сутыцтві быў народным лідэрам. Важна, каб народны лідэр заставаўся народным на практику ўсяго кіравання.

**Сяргей Калякін:** Гэта адбудзеца

**АПАЗЫЦІЯ РЫХТУЕЦЦА да перадвыбараў у атмасфэры рэзкага ўзрастаньня ціску. На фота: у панядзелак супрацоўнікі КДБ трэсльі кватэру, у якой працавалі сацыёлягі зь Незалежнага інстытуту сацыяльных, эканамічных і палітычных дасьледаваньняў.**



ФОТО: ВУМЕДІА.НЕТ



**ВУЛІЧНЫЯ ПРАТЭСТЫ** застаюцца самай даступнай формай палітычнае дзеянасці. На фота: у Дзень правой чалавека 10 снежня ўдзельнікі Ланцугу неабыякавых людзей абклейлі ўход у будынак КДБ партрэтамі звынікіх палітыкаў.

### У Менску новы біскуп

14 снежня Папа прызначыў дапаможным біскупам для Менска-Магілёўскай архідыяцэзіі біскупа Антонія Дзям'янку, які дагэтуль шэсьць гадоў выконваў туго ж функцыю ў Горадні. Цяпер у Менску зноў будзе каталіцкі біскуп, які добра гаворыць па-беларуску.

### Лукашэнка на адпачынку?

У аўторак Аляксандар Лукашэнка нечакана паляццё у Казахстан, хоць на гэты дзень у яго быў прызначаны шэраг рабочых сустэрч. Афіцыйныя крыніцы ўстрымліваюцца ад камэнтараў. Паводле неафіцыйных звестак радыё «Свабода», презыдэнт зъехаў на тыднёвы адпачынак на знакаміты гарналыжны курорт «Шымбулак».

### Вынікі зъезду мастакоў

XVIII зъезд Саюзу мастакоў скончыўся ў Менску. Асноўная праблема, якая турбуе мастакоў — высокі выдаткі на аренду майстэрняў і выстаўных заляў. Старшынём саюзу з'яўляецца Уладзімер Басалыга. Канкурэнцыю яму складаюць колішні старшыня Саюзу Генадзь Буралкін і малады скульптар Аляксандар Дранец.

### У Літву за 5 эўра

МЗС Літвы пропанаваў зыніць кошт усіх візаў для грамадзяніні Беларусі з 20 да 5 эўра. Таксама плянуецца адмена дадатковай платы за тэрміновыя афармленінне візаў і ўвядзенне шматразовых візаў на тэрміны 2 і 3 гады. Гэтыя пропанаваныя цяпер разглядаюцца ў МЗС Беларусі. З 24 снежня па 10 студзеня жыхары памежных раёнаў змогуць перасякаць мяжу ў спрошчаным разыжыме ў шасці пераходных пунктах, закрытых пасля далучэння Літвы да Эўразіі.

### Шушкевічу — 70

15 снежня Станіславу Шушкевічу споўнілася 70 гадоў. Паводле некаторых звестак, на свой юбілей ён разам з жонкай па запрашэнні амэрыканскага боку знаходзіцца ў ЗША. Рэдакцыя «НН» далучаеца да віншаванняў.

### Малады Фронт апячатаў

У Жодзіне 13 снежня апячатаў кватэру, што здымала мясцовую суполку незарэгістраванага Маладога Фронту. Раней лідэра жодзінскіх маладафронтайцаў Паўла Красоўскага выключылі з пэдагагічнага ўніверсітэту, калі той адбываў арышт за ўдзел у акцыі 17 кастрычніка.

### Прэмія для беларускіх журналістаў

У аўторак у Страсбургу Беларускай асацыяцыі журналістаў уручылі прэмію імя Сахараўа «За свабоду думкі 2004». Жанну Літвіну старшыню Эўрапарламэнту Ёсэп Барэль прывітаў па-беларуску. 50 тыс. эўра ўжо пералічаны на раундак Асацыяцыі, але журналісты ня ведаюць, ці будзе дазволіцца ім скарыстацца.

### Бжазінскі пра Беларусь

Амэрыканскі палітоляг Зьбігней Бжазінскі ў інтарвію прэс-цэнтру «Хартыя'97» выказаў упэўненасць, што «гістарычнае паскарэнне» Украіны (пайданыне нацыянальнае і дэмакратычнае ідэі) неўзабаве закране ў Беларусь. «Я абсалютна упэўнены, што ўрэшце ня толькі ўкраінцы, але і расейцы, і беларусы стануть часткай вялікай Эўропы», — назначыў Бжазінскі.

**АТ; БелапАН, радыё «Свабода»**

# Як будуць выбіраць лідэра апазыцыі

**Міжпартыйная экспернта група распрацавала канцэпцыю выбараў адзінага кандыдата ад апазыцыі на наступныя прэзыдэнцкія выбары. Вось яе галоўныя пункты.**

Распрацоўшчыкі праграмы зыходзілі з таго, што для перамогі патрэбнае адзінства ўсіх дэмакратычных сілай. Патрэбны адзінай каапцыі, адзінай стратэгіі і адзінай кандыдату. На думку аўтараў, ня треба баяцца, што ўлады разгорнуць кампанію яго дыскрэдытаў альбо пойдзуть яшчэ далей, нават за рамкі закону. Грамадзства павінна ведаць кандыдата, толькі ў гэтым выпадку яно будзе сымпатызаваць яму і на любы цікі уладаў адказваць абурэннем. Для гэлага грамадзянне павінны быць палітызованыя і актыўныя.

Хто будзе вызначаць кандыдата? На сёньняшні дзень прапаноўваліся

канцэпцыя. Народ павінен быць гатовы выйсці на абарону сваіх галасоў ня толькі пасля фальшаванья выніку выбараў. У выпадку, калі адзіні кандыдат ня будзе зарэгістраваны, людзі таксама павінны быць гатовы выйсці на яго абарону на вуліцы. Неабходнай умовай для гэтага зяўляюцца наяўнасць трывалага эмакцыянальнага контакту кандыдата з выбарцамі.

Кампанія выбараў лідэра павінна быць максымальная адкрытай, гласной, справядлівой. Пра кандыдата павінны даведацца мільёны, таму неабходна наладзіць эфектыўную камунікацыю з грамадзствам. Дэмакраты гатовыя зрабіць стайку толькі на кандыдата, упэўненага ў перамозе, гатовага рашуча абараніць яе і натхніць іншых абаронцяў.

Хто будзе вызначаць кандыдата? На сёньняшні дзень прапаноўваліся

два варыянты — «экспертны» і масавы. Першы дазваляе зрабіць выбар больш апэратыўным — з узделам кіраўнікоў партый, палітолягі і саміх кандыдатаў.

Другі значна больш працягкі, ён прадугледжвае пэрыядычныя сацыяльныя паводле папулярнасці кандыдатураў і, нарэшце, перадвыбараў. Затое другі шлях забясьпечвае шчырую падтрымку вялікай колькасці выбарцаў, бо яны пазнаемяцца з кандыдатам і будуть адчуваць свой непасрэдны ўнёсак у ягонае вызначэнне. Усялякае супраціўленне ўлады тады будзе дазволіцца на карысць кандыдата, бо будзе ўспрымана як супраціўленне.

Міжпартыйная група схілецца да масавага варыянту. Но толькі ён можа выяўліць чалавека, здольнага пераконваць людзей. Прапаноўваецца, каб кандыдата маглі вылучаць

партыі, абласныя канфэрэнцыі дэмакратычных актыўістуў. Могуць прапаноўваць сібе і самавылучэнцы, але для гэтага ім трэба будзе прадставіць ініцыятыўную групу ў складзе ня менш за 1000 чалавек. Таксама мяркуецца стварыць з аўтарытэтных людзей грамадзскую выбарчую камісію, што будзе рэгістраваць кандыдатуру і сачыць за справядлівым падлікам галасоў.

Выбар кандыдатурае мае ажыццяўляцца галасаваньнем у кожным вялікім горадзе, дзе толькі можна будзе такое галасаванье арганізацца.

Такая канцэпцыя ідэальна спрацавала бы у 2001-м, але цяжка ацаніць, наколькі яна рэалізабельная. Таксама мяркуецца стварыць з аўтарытэтных людзей грамадзкую выбарчую камісію, што будзе рэгістраваць кандыдатуру і сачыць за справядлівым падліком галасоў. Выбор кандыдатурае мае ажыццяўляцца галасаваньнем у кожным вялікім горадзе, дзе толькі можна будзе такое галасаванье арганізацца.

Хто будзе вызначаць кандыдата? На сёньняшні дзень прапаноўваліся

**АЛ; МБ**

# Хто ён (яна), беларускі Юшчанка

**Працяг са старонкі 3.**

Адразу знявіца нехта, хто захоча расказаць грамадзкасці ўсю працу па гэтага чалавека, і нашы родныя незалежныя выданыні гэтую прауду будуць тыражаваць. Вось чаму лідэр дагэтуль не зьявіўся. Да таго ж, ёсьць яшчэ й тая, хто і сам ня можа, але хоча, і другім не дае. Гэта другая прычына адсутнасці лідэра. А людзеў, якія могуць прэтэндаваць на гэтую ролю, хапае.

**Анатоль Лябедзька:** Чаму не? Мы ж ня нейкая бязълюдная высіпа і на тундра. У нас дзесяць мільёнаў людзей. Натуральна, што нельга закласьці некалькі індывідаў у інкубатор і праз год-два атрымаць лідэра. Для гэтага патрэбна адпаведная сутыцця. Цяпер ёсьць два асноўныя падыходы да вырашэння гэтай проблемы —abraць лідэра ці прызначыць. Абодва маюць права на жыццё.

**«НН»: Якімі якасцямі павінен валодаць лідэр?**

**Натальля Машэрава:** Чэснасцю. І перад людьмі і перад самім сабой. Ён павінен быць наватарам, не баяцца мяніць састарэлае і ёсць наперад. Ён мусіць быць дыпломатам, які будзе ствараць кампрамісы, каб атрымаць выгаду для краіны, але й не згубіць нацыянальнае «я» да дзяржаўнасць. Лідэр павінен забыцца на сябе, жыць не для сябе, а толькі дзеля сваёй краіны і свайго народу. Гэта дар Божы.

**Сяргей Калякін:** Першнаперш палітычнай адказнасцю. Ён павінен умець ня толькі генэраваць ідэі, але й рэальная гуртаваць людзей вакол супольнай справы, арганізоўваць практычную працу. Таксама ён павінен мець імідж прыстойнага чалавека, які трymае слова.

**Уладзімер Колас:** Узорны сэм'янін, рост мэтар восемдзесят чатыры, у акулярах і гэтак далей? Не, тут павінны быць іншыя крытэрыі. Гэты чалавек павінен засвідчыць сваю здольнасць рабіць справу, а ня толькі мяніць языком. Ён павінен засвідчыць сваю прыхільнасць да пэўных каштоўнасцяў — незалежнасці Беларусі, беларускай тоеснасці, арыентаціі на дэмакратычныя

цывлізаваныя маральныя ўстаноўкі. Гэта павінна быць асоба, якая не вагаеца і не мяняе сваі пазыцыі.

**Аляксандар Дабравольскі:** Перш за ўсё, добрым пачуцьцём гумару. Гэта ня так уж й съмешна, бо цяпешашні прызыдэнт ім не валодае. Пры гэтым ён не зьяўляеца і сур'ёзным чалавекам. Калі лідэр будзе з гумарам, тады ён будзе ведаць, што ня ўсё ён можа, ня ўсё разумее, ня ўсё яму Богам дадзена.

**Анатоль Лябедзька:** Ён не павінен быць хворы на юладу. Тому ў першую чаргу лідэр павінен прапанаваць стратэгію канстытуцыйнай рэформы, якая пераразміркуе пайнамоцтвы. Лідэр таксама павінен мець здольнасць ісці да канца. Патэнцыйнага кандыдата павінна хапіць на ўсю дыстанцыю.

**«НН»: Якую галоўную ідэю лідэр пропануе беларусам?**

**Натальля Машэрава:** Наша краіна — найлепшая ў сусвете!

**Сяргей Калякін:** Сувэрэнітэт, дэмакратыя, дабрабыт народу.

**Уладзімер Колас:** Пакліканыне нашага пакалення — пакончыць з апошнім дыктатурай у Эўропе. Далей таксама нічога ня трэба вынаходзіць — Беларусь эўрапейская, цывілизаваная, дэмакратычная, заможная, адукаваная краіна. Вось мэта. І якія дасягаць — таксама вядома. Каанчца з хлусьнёю, праагандай, карумпаванасцю, злачыннасцю на дзяржаўным узроўні. Будаваць сыстэму незалежных мэдияў, падзелу юлады, дэмакратычных свабод.

**Аляксандар Дабравольскі:** Вяртаныне нашай краіны на шлях эўрапейскага дэмакратычнага разьвіцця. Людзі ўжо ўбачылі, што яны стравілі свабоду і няшмат атрымалі ўзамен.

**Анатоль Лябедзька:** «Беларусь — наш дом у эўрапе-

нейскім квартале». А яшчэ — «Зрабі сябе гаспадаром».

**«НН»: Гэта будзе «лідэр кампрамісу» ці «лідэр пратэсту» ў дачыненіі да ўлады, сёньняшніяя апазыцыі і г.д.?**

**Натальля Машэрава:** У Беларусі лідэр пратэсту не спрайдуцца. Гэта павінен быць чесна абрани лідэр. На гэта беларусы пойдуть. Нельга іх ставіць на два франты — з гэтага нічога ня выйдзе.

**Сяргей Калякін:** Падыход будзе комплексны, чорна-белай фарбы ня будзе. Пратэст супраць таго, што сёньня дрэнна, ня будзе ўсёраз-буразальным. Па нейкіх пытаннях гэта будзе жорсткі пратэст, па другіх — кампраміс, а па трэціх — падтрымка і захаванье нармальных бакоў сёньняшніяя сутыкаць.

**Уладзімер Колас:** Жыцьцё пакажа. Хацелася б, каб гэта быў лідэр, які сымбалізуе кампраміс. Каб усе нашы дэмакратычныя сілы ператварыліся ў каманду гэтага лідэра. З уладамі, на вялікі жаль, усе намаганы распачаць цывілизаваны дыялог плену не прынеслі. Тым больш трэба кансалідавацца, каб прадстадзяць альтэрнатыву юладнай камандзе.

**Аляксандар Дабравольскі:** Каб перамагчы, гэта павінен быць лідэр пратэсту. А пасля ў яго павінна хапіць розум і сілы волі стаць лідэрам усіх людзей у Беларусі, каб рухацца наперад да дэмакратіі і эўрапейскіх каштоўнасцяў. Лідэр таксама павінен мець здольнасць ісці да канца. Патэнцыйнага кандыдата павінна хапіць на ўсю дыстанцыю.

**«НН»: Якую галоўную ідэю лідэр пропануе беларусам?**

**Натальля Машэрава:** Наша краіна — найлепшая ў сусвете!

**Сяргей Калякін:** Сувэрэнітэт, дэмакратыя, дабрабыт народу.

**Уладзімер Колас:** Пакліканыне нашага пакалення — пакончыць з апошнім дыктатурай у Эўропе. Далей таксама нічога ня трэба вынаходзіць — Беларусь эўрапейская, цывілизаваная, дэмакратычная, заможная, адукаваная краіна. Вось мэта. І якія дасягаць — таксама вядома. Каанчца з хлусьнёю, праагандай, карумпаванасцю, злачыннасцю на дзяржаўном узроўні. Будаваць сыстэму незалежных мэдияў, падзелу юлады, дэмакратычных свабод.

**Аляксандар Дабравольскі:** Вяртаныне нашай краіны на шлях эўрапейскага дэмакратычнага разьвіцця. Людзі ўжо ўбачылі, што яны стравілі свабоду і няшмат атрымалі ўзамен.

**Анатоль Лябедзька:** «Беларусь — наш дом у эўрапе-

нейскім квартале». А яшчэ — «Зрабі сябе гаспадаром».

**«НН»: Гэта будзе «лідэр кампрамісу» ці «лідэр пратэсту» ў дачыненіі да ўлады, сёньняшніяя апазыцыі і г.д.?**

**Натальля Машэрава:** У Беларусі лідэр пратэсту не спрайдуцца. Гэта павінен быць чесна абрани лідэр. На гэта беларусы пойдуть. Нельга іх ставіць на два франты — з гэтага нічога ня выйдзе.

**Сяргей Калякін:** Падыход будзе комплексны, чорна-белай фарбы ня будзе. Пратэст супраць таго, што сёньня дрэнна, ня будзе ўсёраз-буразальным. Па нейкіх пытаннях гэта будзе жорсткі пратэст, па другіх — кампраміс, а па трэціх — падтрымка і захаванье нармальных бакоў сёньняшніяя сутыкаць.

**Уладзімер Колас:** Жыцьцё пакажа. Хацелася б, каб гэта быў лідэр, які сымбалізуе кампраміс. Каб усе нашы дэмакратычныя сілы ператварыліся ў каманду гэтага лідэра. З уладамі, на вялікі жаль, усе намаганы распачаць цывілизаваны дыялог плену не прынеслі. Тым больш трэба кансалідавацца, каб прадстадзяць альтэрнатыву юладнай камандзе.

**Сяргей Калякін:** Гэта важна і рэальная, але не адразу. У нас бізнес існуе настолькі, наколькі ўлада дазваляе яму існаваць. Многім прадпрымальнікам сёньняшніяя палітычныя сістэмы —

эта зрабіць.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Калі лідэр ідзе з аўяднанай ідэяй, ён можа і ён павінен зрабіць.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Калі лідэр ідзе з аўяднанай ідэяй, ён можа і ён павінен зрабіць.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельмі ўдзячная праца.

**«НН»: Ці здолее лідэр прыцягнуць на свой бок бізнес-колы да намэнклатуру?**

**Натальля Машэрава:** Зноўтакі трэба рабіцца стайды на аўяднанай грамадзтве.

**Сяргей Калякін:** Аб'яднанне —

это самая цяжкая справа, гэта

вельм

# Рэпартаж з-пад зямлі

Вераніка Дзядок

На глыбіні 600 мэтраў наша зямля ў раёне Салігорску выглядае белыя соль — настравая соль, чырвоны — калійная.

Тэмпература паветра ў шахце 18 градусаў, незалежна ад таго, якое надвор'е наверсе. На здабычу працу ў кожным участку два камбайнэры і адзін рабочы. Праца ў шахце вядзеца бесъепрапынна: трывалыя вытворчыя і адна падрыхтоўчая. Перад спускам у шахту шахцёры вешаюць на сябе як мінімум пяць кілаграмаў абсталівання: лямпачку з блёкам сілкавання і «вывратавальнік» — аппарат для дыхання на выпадак пажару. Раствору там хопіць толькі на трывалыя. У клеці (так называеца ліфт, якім спускаюць ў шахту) надпіс на сыніне «Усё будзе добра». Дакладней лічбы аб сымяротнасці на вытворчыці не паведамляюць, але выпадкі такія ёсьць. Зусім нядайна толькі цудам удалося пазбегнуць пажару на другім рудаўпраўленні.

Аб'яднанне «Беларуськалій» складаеца з чатырох рудаўпраўленняў. У склад кожнага ўваходзіць уласна руднік (шахта) і ўзбагачальная фабрыка. Сёлета пачалося будаўніцтва новага, пятага рудніка. Напалову выбраны ўжо запасы першага і другога рудніка за сорак гадоў працы. Усяго ж солі ў Беларусі хопіць яшчэ на 200 гадоў.

## Заробкі 700 даляраў

Праца ў шахце цяжкая. За яе атрымліваюць да 1,6 мільёна беларускіх рублёў. Мінімальны заробак на «Беларуськалій» — каля 200 тысяч рублёў (невытворчыя спэцыяльнасці па-за шахтай, напрыклад, прыбіральшчыца). На «Беларуськалій» занята 20 тысяч чалавек — пятая частка насельніцтва Салігорска. Частка гораду працуе на «Беларуськалій», а другая — пра гэта марыць, нягледзячы на цяжкія ўмовы: іншую працу ў горадзе знайсці складана. І хация шахцёры могуць выходитці на пэнсію раней, большасць з іх застаецца працаўцаў да 60 гадоў. Прафесійная захворваны шахцёраў — бранхіты і вібрацыйная хвароба. Штогод перад адпачынкам кожны з іх атрымлівае 400 тысяч рублёў на папраўку здароўя. Прадпрыемства вядзе будаўніцтва жытла для сваіх супрацоўнікаў.

Кожны год будуюцца два дамы больш як на 100 кватэр. Супрацоўнікі атрымліваюць крэдыты на 25 гадоў пад 3%. Акрамя таго, яны атрымліваюць даплату за праезд, за харчаванье, праходзяць мэдкамісію ў спэциялісткі.

## Новая дысцыпліна

На «Беларуськалій» даўно дзейнічае незалежны прафсаюз, які яшчэ ў 1990-х адстаяў для сябе права падпісання калектыўных пагадненняў з прадпрыемствам. Звольніць супрацоўнікаў бяз згоды прафсаюзу практычна немагчыма. Што праўда, за апошні год звольнені сталі больш частымі — у выніку прэзыдэнцкага дэкрэту. Калі ў 2002 г. звольнілі 36% тых, хто звязаўся на працу нецвярозы, дык у 2004 г. выганаілі ў 94% такіх выпадкаў. Затое колькасць выпадкаў п'янства скарацілася ўдвай. Звольніць і за крадзяжы. Гэта толькі здаецца, што ў шахце няма чаго скрасыці, — насамрэч крадуць паліва, прылады працы, фарбу, электралямпачкі, паведамляе газета «Калійшчык Салігорска».

Беларусь займае другое месца ў сувесце па экспарце калійных угненняў (першае месца — Канада) і ўваходзіць у шасціку найбуйнейшых вытворцаў. Экспарт угненняў, паводле ацэнак, будзе павялічвацца за кошт рынкаў Кітаю і Бразыліі. Дырэктар «Беларуськалію» Андрэй Башура марыць пра ўсходнюю Еўропу. Сёлета «Беларуськалій» атрымаў права на паставку ў Польшу і дзесяць новых членоў Эўрасаюзу на асаблівых умовах. Гэта квота, аднак, меншая за аб'ёмы паставак, якія прадпрыемства ажыццяўляюць ў гэтыя краіны да іх уваходжання ў Эўрасаюз. Але нават і гэта квота дзейнічае толькі да траўня 2005 г., пасля чаго на прадукцыю беларускага аўяднання могуць быць пашыраны антыдэмпінгавыя санкцыі, якія дзейнічаюць у межах «старога» Эўрасаюзу ў дачинені да «Беларуськалію» і расейскіх калійных камбінатоў яшчэ з 1992 г.

## Дзяржаўныя чалавек

Акрамя калійных угненняў, прадпрыемства вырабляе тэхнічную соль для пасыпкі дарог, зняцца накіту і г.д., а таксама харчовую соль. Салігорская харчовая соль з чорнымі кропкамі — самая лепшая для засолкі гарнку. «Ніколі ня выбухні», — кажа дырэктар.

## Соль на раны

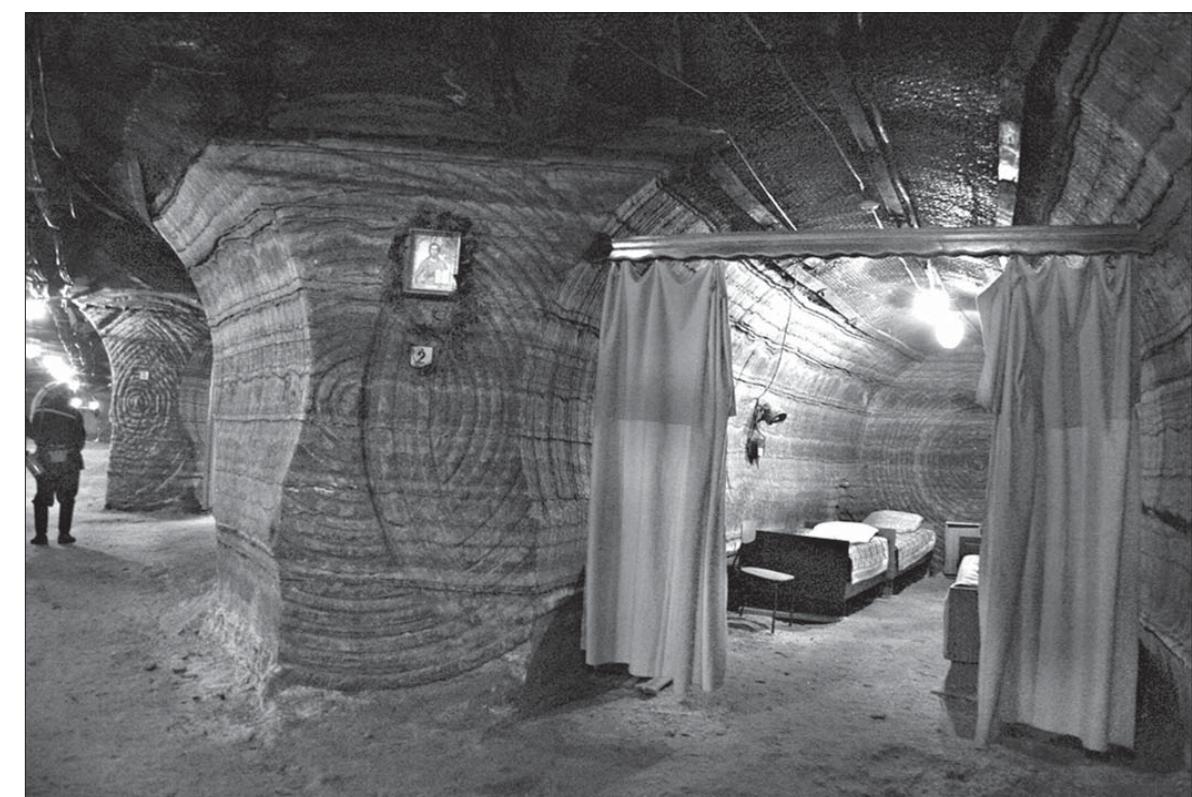
Тое, што для шахцёраў будзённасць, для хворых на астму можа стаць выратавальнем. Дыхаць іёнамі ў салігорскіх шахтах прыяжджаюць нават з Рәсей. Адзінай ў Беларусі спэлеалякарня размешчана ў першым рудаўпраўленні на глыбіні 400 мэтраў у адпрацаванай

лю. Але, як запоўнівае кіраўніцтва «Каскаду» (дарэчы, на чале яго стаіць родны брат менскага мэра Ўладзімер Паўлаў), будзе зроблена ўсё, каб пазбегнуць гібелі рыбы. У пэрспэктыве плянуеца здаваць з дна возера сапропель, пудоўнае ўтінаенне. Акрамя таго, у дагаворы арэнды агаворана пабудова на беразе возера кемпінгай, аўтостаянкай, прыбіральнія. Трэба дадаць, што на Аршаншчыне самыя буйныя азёры (у тым ліку Арэхаўскае ды Дзевіна) ужо некалькі гадоў арандуюцца Таварыствам паляўнічых ды рыболоваў.

**Яўген Жарнасек, Ворша**

## Наркагешэфт

Возера Ордынава на пяць гадоў узята ў аренду малым прадпрыемствам «Каскад». Напярэдадні на возеры былі праведзены іхтыялягічныя дасыльдаваныні, бо на ўсіх відах рыб могуць пладзіцца ў тым ці іншым вадаёме. Пасля гэтага возера зарыблі карпам ды шчупаком. Арандаванае возера неглыбокае, таму ў сцінках зімы прамярзает да дна, што робіць рызыкоўнай прамысловую рыбагадоўню.



Салігорская спэлеалякарня. Глыбіня 400 м. Бел-чырвона-белая сцены і насычанае іёнамі паветра ратуюць ад астмы. Для беларусаў лячэнне бясплатнае.

«Беларуськалій» — дзяржаўнае прадпрыемства, і ягоны дырэктар называе сябе дзяржаўным чалавекам. У мінус сабе прадпрыемства ўзяло на баланс сельгаспрадпрыемства «Вялічкавічы». Туды ўжо ўклалі пяць мільярдаў рублёў — адрамантавалі дарогі, будынкі. У Вялічкавічах павялічаны тарыфныя стаўкі, на працу ўзялі новых кіраўнікоў з вышэйшай адукцыяй — усё за кошт «Беларуськалію». Андрэй Башура асабіста праводзіц сходы са спэцыялістамі сельгаспрадпрыемства: «Не чакаю, што сельская гаспадарка дасыць прыбытак, але на ногі мы яе паставім. Для нас гэта стратна, але сяляне не вінаватыя, ім трэба дапамагаць». Пры гэтым беларускія сельгаспадарчыя кааператывы на сёньняшні дзень і так вінны «Беларуськалію» 40 мільярдаў.

Лякарня на ў самым добрым становішчы. Яна знаходзіцца на балансе Міністэрства аховы здароўя, а «Беларуськалій» адказвае толькі за тэхнічную частку. Патрэбныя сродкі на ачыстку сцен ад кандэнсату і ѹнізацію паветра. Нядаўна навуковадасылдчы інстытут пульманалагіі і фтызіятраты, які апякуеца лячэнні, нават заявіў пра тое, што яна знаходзіцца на мяжы закрыцця. Гэта прытым, што ў Беларусі назіраецца рост захворванняў на астму.

Спэлеалячэнне можна атрымаць таксама ў санаторыі-прафіляктарыі «Бярозка» аўяднання «Беларуськалій». У санаторыі аbstаліяваны спэлеагалікамэры — сцены, падлога абкладзены плітамі з саліной руды. У такім пакой чалавек адчувае сябе, як у шахце. Тут могуць атры-



Дырэктар «Беларуськалію»  
Андрэй Башура марыць пра  
эўрапейскі рынак.

масць лячэнне людзі з проціпакаванынімі да наведваньня шахты — астматыкі з кляўстрафобіяй і асобы да 12 і пасля 55 гадоў.

У салінам асяродзідзі ня толькі лечыцца астма, але і гояцца раны ды апекі. Ёсьць нешта сымбалічнае ў тым, што ў нетрах Беларусі гояцца раны.

**Фота Андрэя Лянкевіча**

## Новы касыцёл — у Наваполацку

11 сінняжня ў Наваполацку адбылося асвячэнне наноўзбудаванага касыцёлу Найсвяцейшага Сэргія Пана Езуса. Ва ўрачыстасці ўзялі ўдзел паслы Францыі, Польшчы, Казахстану, прадстаўнікі амбасадаў Украіны, Літвы, арцыбіскупа, мітрапаліт рымскаталіцкага касицёлу ў Рәсей Тадэвуш Кандрусеўч, біскуп Віцебскай дыяцэзіі Ўладзімер Блін, прадстаўнікі заходніх фундатаў і мясцовыя улады. Будаўніцтва касыцёлу не завершана, але ў храме ўжо можна ладзіць набажэнствы. Урачыстасць доўжылася больш за дзявяць гадзін. З казаннем да людзей

з'явіўся арцыбіскуп Кандрусеўч, прывітаўшы кожнага замежнага госьця на ягонай роднай мове. Цырымонія ж адкрыцца касыцёлу адбылася выключна па-беларуску.

**Васіль Кроква, Полацак**

## Возера ў аренду

Возера Ордынава на пяць гадоў узята ў аренду малым прадпрыемствам «Каскад». Напярэдадні на возеры былі праведзены іхтыялягічныя дасыльдаваныні, бо на ўсіх відах рыб могуць пладзіцца ў тым ці іншым вадаёме. Пасля гэтага возера зарыблі карпам ды шчупаком. Арандаванае возера неглыбокае, таму ў сцінках зімы прамярзает да дна, што робіць рызыкоўнай прамысловую рыбагадоўню.

**Яўген Жарнасек, Ворша**

продажу паўкіля галіндзкага какаіну (50 тысяч доз). Наркадзялкі зъбіраюць атрымаць з гэтага гешфту сама меней 30 тысяч эўра. Пакупнікі ж меліся сплавіць тавар у братнюю Рәсей.

**Сяргей Балахонаў,  
Гомель**

## Студэнцкае жытло

Пасля гэтага як у Баранавічах стварылі ўніверсітэт, паўстаўла пытаньне пра студэнцкія інтэрнаты. Пакуль студэнты жывуць у старых інтэрнатах былых навучальных установ. Шмат хто, аднак, туляеца па кватэрах. Толькі цяпер началіся падрыхтоўчыя работы па пабудове першага інтэрната новага студгарадка на 400 месцаў.

Задац будынак плянуеца ў верасні 2005 г.

## Шматразовая хвоя

Галоўную елку гораду сівяточна аздобілі 7 сінняжня. Яе камель зъбіраеца з металічнага каркасу, а замест галінья выкарыстоўваюцца маленькія елачкі. Гэта абыходзіцца танінай, чым высечка і перавозка вялізнага дрэва. Дарэчы, такую штучную хвою замовіла сёлета і Берасцьце — яе супешна вырабляюць на баранавіцкім заводзе станкапрылад.

**Руслан Равіка,  
Баранавічы**

## Выбухі за мястэчкам

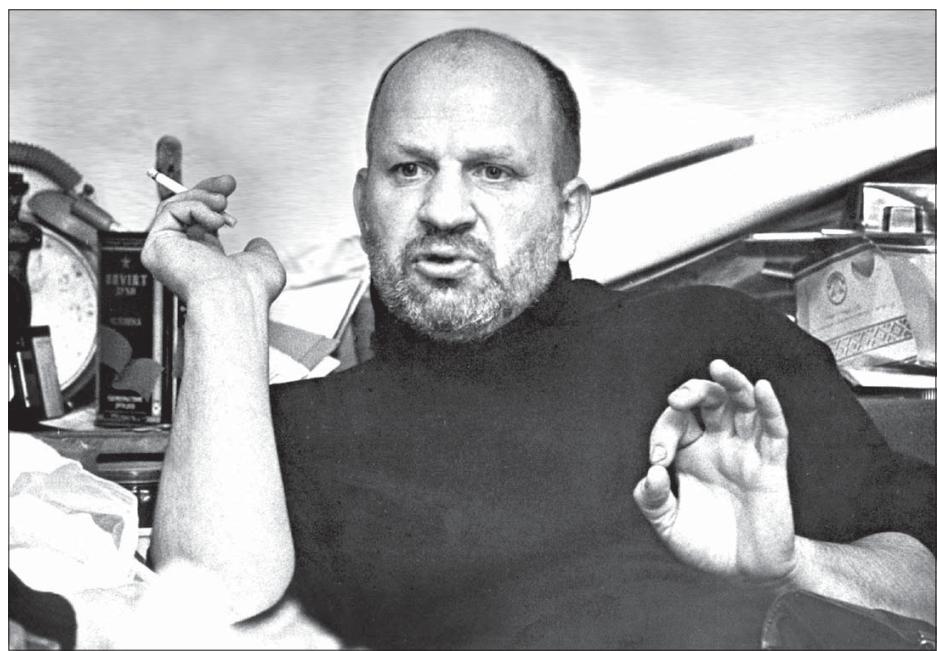
Велізарны склад баявога

пary выявілі ў лесе калія мясцічка. Ўрэчча на Любансчыне. Сыгнал папярэдне паставіў ад вучняў, які падабралі на тым месцы некалькі баявых патрону. Да 1993 г. на ўскрайніне мястэчка стаў танкавы полк, які пасля распаду СССР выйшоў за межы Рэспублікі. А баявы рыштунак нехта распрадаўся закапаць у лесе. Там адшукалі звыш 23 тысяч кулямётных, у тым ліку буйнакалібэрных, і аўтаматных патрону. звыш 2 тысяч 37-міліметровых снарадаў. Некалькі дзён ад магутных выбухуў у навакольных вёсках дрыжэлі шыбы — сапёры падрывалі сымяротны скраб.

**Міхась Кутнявецкі,  
Слуцак**



## культура



9 снежня пайшоў з жыцця Сяргей Войчанка. Яшчэ ўчора «жывы клясык» графічнага дызайну, таленавіты мастак, віртуозны малявальшчык, скульптар ад Бога.

У плякаце «Вайна і мір» ён намаляваў сябе ў салдацкім шынілі, адасобленым ад мітусні свецецкага жыцця... Ён і быў салдатам мастацства — па духу, але генэралам — па заслугах. Больш за 30 міжнародных узнагарод у галіне плякату, пэрсанальнага

выстаўкі ў самых вядомых музеях Беларусі і Расеі, у прэстыжных галерэях Парыжу, Бруссёлю, Гранады, Варшавы, Гановэру, Таронта...

Эта ўжо гісторыя сусветнай культуры, старонкі якой напісаны гэтым таленавітым і неардынарным чалавекам...

Сумнай Morning, Belarus!

**Дзмітры Сурскі, старшыня  
Беларускага саюзу дызайнераў**

## IN MEMORIAM Войчанка і зоркі

На паніхіду я пайшоў бяз кветак. Не хацелася набліжацца да труны. Калі ты прасядзеў з чалавекам сотні вечароў за вясёлым гарэлачным столом, вельмі цяжка і нават ніяэмка глядзець на ягонае скутае съмерцю цела. А раз ёсьць магчымасць не глядзець, я і не глядзеў. Пастаяў, музыку паслухаў... Недзе далёка, за сьпінамі, за патыліцамі прысутных, за зялёнімі лапкамі вянкую я на адно імгненне ўбачу ўшэры, нібыта скамялены пад дажджамі кавалак солі, лоб нябожчыка і сышоў. Слухаць падлючых чыноўнікаў, што ўсё жыццё цікалі Сяргея, а на паніхідзе спрабавалі выбачацца, я на стаў. Мне гэтая выбачэннія ні трэба, а Сяргею — тым больш.

Увечары, перабираючы і разглядаючы фатаўдымкі, на якіх Сяргей Войчанка быў жывы і вясёлы, я засумаваў моцна і склаў эпітафію:

Мы малявалі, балявалі, Пілі гарэлку, разважалі Пра зоркі Чапліна з Шагалам. Гарэлкі ўсё было замала. Жыцьцё прайшло, і ты памёр. Цябе занесьлі на касцёр, У родны менскі краматорый. Такая простая гісторыя 3 Шагалам, Чаплінам і зоркамі Над беларускімі пагоркамі. Здаецца, што хацеў — сказаў. Павольна коціца съяза, Съяза падобная да зоркі Высокай і блакітна-горкай.

Адам Глебус

P.S. Мастакі пасля пахавання небеспадстаўна панапіваліся і шыра плакалі разам са сваімі жонкамі і каханкамі, яны аплаквалі на толькі Сяргея — мы аплаквалі сваю незвартную, п'янную і таленавітую, рэвалюцыйную маладосць.

## Беларуская музычная партызаншчына

### Беларускія рокеры праніклі ў залі Палацу Рэспублікі

Канцэрт, прысьвечаны гадавіне парталу «Тузін гітоў», выклікаў культурны шок у мясцовай адміністрацыі, звыклай да ціхіх канцэртаў Хлястова. Адміністратаркі тупалі нагамі ў тракт «Скрыпкі дрыгвы», ахойнікі пускалі праз КПП удзельнікаў канцэрту са словамі: «Мы Вас ведаєм», тэхнікі фоткаліся на памяць з Кулінковічам. Нездаволены у той вечар засталася толькі адна кантралёрка, што нікак не хацела пускаць за сцэну Паскуду з «Нэйра Дзюбэлю», за што і атрымала лёгкі зывіх (праводле яе словаў). Юры перадаваў прабачэнні, калі што на так.

Першымі на сцэну ўышлі Вольскія. Хоць наўрад ці іх хто-небудзь пазнаў бы, каб ня ведаў за гадзін. Рок-зорка пераўтварылася ў Сыцяпанаўну, што прыехала зь вёскі да сваёй дачкі Маргарыты Сыцяпанаўны і «салысіоны прывяза». Маргарыта Сыцяпанаўна (Ганна Вольская) аказалася жанчынай у гадах, з хімічнай завіўкай, якая звязвалася «стокі з гаріспалкома, што пасматрэць, ці ўсё спакойна».

«Індыга» адкрылі музычную частку імпрэзы. Вакалістка Руся сваім сталёвым голасам зачараўвала нават трох гледачоў-італянцаў. Тыя, як потым высветлілася, набылі квіткі з рук перад самым пачаткам у пяць разоў даражэй, каб ацаніць, што за звяза такая беларуская рок-музыка. Размова Сыцяпанаўных пра «наш радной вялікі ўзбіць» ім была незразумелая, але ж музыка аб'ядноўвае.

Хлопцы з «IQ-48» прадэмантралі свае гіп-гопавыя здольнасці ў пары з Аляксандрам Памідоравым, а дутэ Вольскіх працягваў ажыццяўляць падрыбную дзеянасць і пры гэтым заставацца паліткарэктным. Дачка ўсё ж пераканала маці ў тым, што съеzenы гэтага палацу — съятыя, бо гэта «храм іскуства», хоць і «агнетушыцель не вісіць» і на завод па ўгнаеннях «пахожа».

Чарг за «Крамай». Група ўначы вярнулася з канцэрту ў Варшаве, але съяўвала бяз стомы. Варашкевіч часам адварочваўся, але хто ж ведаў, што ён пры гэтым лыгай каньяк? Падчас выступу «Крамы» адзін з гледачоў сказаў, што надта нагад-

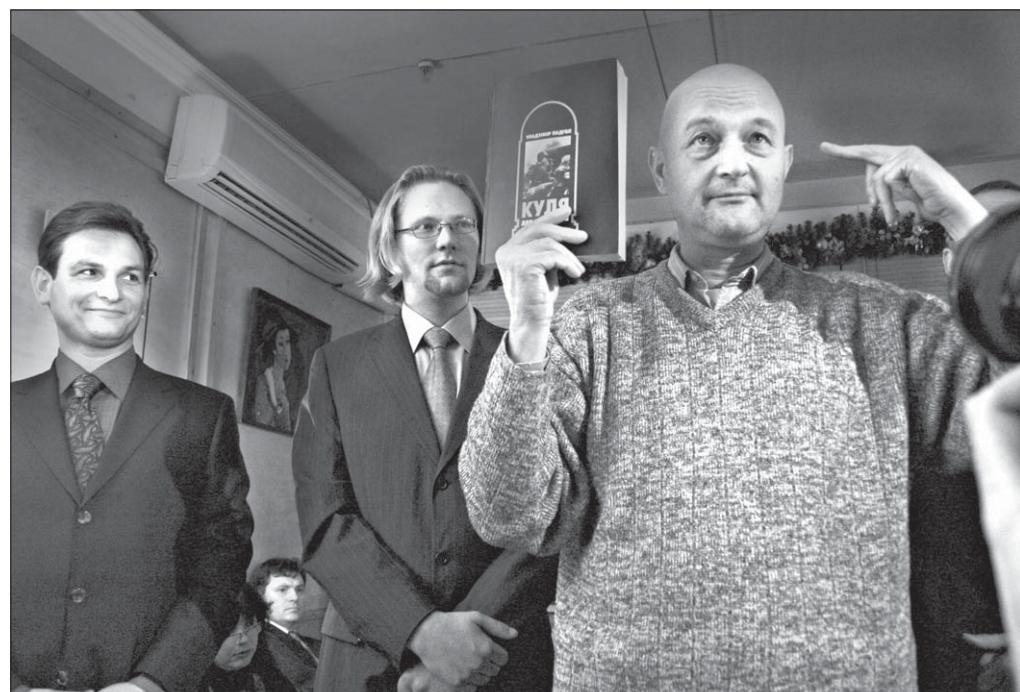


вае гэты канцэрт колішня рок-імпрэзы на пачатку 1990-х у Альтэрнатыўным тэатры.

«На жаль, нячаста наша радыё нас песьняй добраю парадуе, і тэлебачаньне раней было значна цікавейшым», — гэта Сыцяпанаўна падводзіла да выступу «Нэйра Дзюбэлю». «Танкі» ўварваліся ў Палац Рэспублікі. Паскуда крычаў: «Жыве Беларусь!» і «Жыве Украіна!» «Бісам» была песьня «Жыцьцё», засыпаная з Алегам Хаменкам, — кранальны твор, як, зрешты, і ўвесе канцэрт.

Сяргей Будкін

## Новы твор пра Лукашэнку



У Санкт-Пецярбургу вышаў раман Уладзімера Падгола «Куля для презыдэнта». Гэты ёмісты твор быў напісаны менскім сацыёлягам у 1996—1997 г. Пачатак надрукавала віцебская газета «Выбар» у чэрвені 1997 г. Наклад арыштавалі разам з рэдактарам Барысом Хамайдам, пракуратура распачала крымінальную справу па факце зьнявагі презыдэнта. У лістападзе 1998 г. справу прыпынілі, а ў студзені 1999 г. адкрылі зноў. Увесе гэты час У.Падгол дапрацоўваў твор. Сваю кнігу ён прадставіў на прэзэнтациі правакацыйнага праекту Андрэя Клімава «Паўстаньне 2005». На фота: А.Клімав, Цімох Дранчук, У.Падгол (справа).

### Прэмія Каліну



Беластоцкі журналіст Юрка Каліна атрымаў прэстыжную прэмію Звязу журналістаў Польшчы за фільм «Партызанская школа» пра загнаны ў падполье Беларускі ліцэй. Атрымліваючы прэмію, Ю.Каліна адзначыў, што цяпер яшчэ больш упэўнены ў неабходнасці «паказвацца Беларусь і сапраўдны твар систэмы, якая там пануе». Беларуское консульстві не дае журналісту візу для ўезду ў Беларусь, нагадвае разы «Свабода».

### Менскі гукавы калідор

Музычную інсталяцыю «Гукавы калідор» дэманстраваў трэй дні запар (8—10 снежня) у Музэі гісторыі беларускага кіно швайцарац Маркус Эйхенбергер. Запісаўшы гарадзкі шумы Менску і Швайцарыі — у мэтро, на вуліцах, у музычных наўчальных установах, — Эйхенбергер далучыў да іх уласную музыку ды кампазыцыі беларускіх выкананцаў.

### Беларусь на польскіх мапах

Гісторык Леў Казлоў падрыхтаваў кнігу «Беларусь у працах польскіх картографаў XIV—XX ст.». Неўзабаве яна мае звязвіца ў кнігарнях. У наступных кнігах Казлоў хоча паказаць Беларусь праз расейскія, галяндскія, ангельскія і французскія мапы.

### Кветкі Максіму

9 снежня, на дзень нараджэння паэта, у Менску адбылося традыцыйнае ўскладанье кветак да помніка Максіму Багдановічу. Ушанаваць памінь паста прыйшли прадстаўнікі грамадзкасці, супрацоўнікі літаратурных музеяў, а таксама вучні школаў. Сыяўвак Уладзімер Цімашовіч выканаў песьню «Зорка Вэнэра».

### Кіно пра Тарыча

Дзень беларускага кіно будзе адзначаны ў менскім кінатэатры «Масква» прэм'ерай дакументальнай кінастужкі «Юры Тарыч. Пачатак», знятай Бельвідэацэнтрам.

### Фільмы году

Найлепшым эўрапейскім фільмам 2004 г. прызнана стужка 31-гадовага турка з Нямеччыны Фатыха Акіна «Галавой аб съценку» (Эўрапейская кінаўнагорода). Паводле ж вэрсіі Амэрыканскага інстытуту кіно, дзясятку найлепшых фільмаў году склалі стужкі «Авіятор», «Вечнае звязынне жарсыці», «Дзяўчына на мільнені далаўраў», «Кінзі», «Марыя, поўная зграбнасці», «Агні пятнічнага вечару», «Супэрсямейка», «Преч», «Су́здельнік» і «Чалавек-павук-2».

### Ван Гог у Інтэрнэце

Прем'ера апошняга фільму забітага нядыўна галяндзкага рэжысёра Тэо ван Гога адбылася ў Інтэрнэце ([www.0605defilm.nl](http://www.0605defilm.nl)). Стужка «0605» апавідае пра падзеі, што прывялі да забойства галяндзкага палітыка Піма Фартэйна, якое адбылося 6 траўня 2002 г. (адсюль і назва). За прагляд фільму трэба пералічыць 4,99 зўра. У 2005 г. стужка мае выйсці на кінаэкраны.

### Два зўра для Ватыкану

Памятнай манэтай у два зўра будзе адзначаны 75-гадовы юбілей з часу абавяшчэння дзяржаўнасці Ватыкану (1929). Прадавацца яна будзе ў экспазіціі «Партызанская школа» пра загнаны ў падполье Беларускі ліцэй. Атрымліваючы прэмію, Ю.Каліна адзначыў, што цяпер яшчэ больш упэўнены ў неабходнасці «паказвацца Беларусь і сапраўдны твар систэмы, якая там пануе». Беларуское консульстві не дае журналісту візу для ўезду ў Беларусь, нагадвае разы «Свабода».

AB; Belapan.com,  
Svaboda.org, Gazeta.pl



## гутарка

называлі яго падчас прэзэнтациі выступоўцы. Прэзэнтация была прызначаная на 8 сінеглядкія. У гэты дзень споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння біскупа Сіповіча. Біскуп Сіповіч памёр у 1981 г. Аднак патрэбен быў час, каб «цьвяроза і бязь лішніх эмоцый агледзець падзеі ды абставіны ягонага жыцця і сълед, які ён па сабе пакінуў». Апроч асабістых успамінаў, крыніцамі для кнігі служылі для а.Аляксандра дзённікі і ліставаныне біскупа Сіповіча, а таксама шматлікія дакументы, якія цяпер знаходзяцца ў Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане.

Наибольшая заслуга Чэслава Сіповіча для беларусаў — гэта заснаванье ім лёнданскай бібліятэкі. Пераяжджаючы з Рыму, дзе Сіповіч вучыўся, ён прывёз з сабой у Лёндан толькі 300 кніг, якія і сталі пачаткам калекцыі. Цяпер пры кожнай нагодзе ў Лёндан

едуць чарговыя партыі кніг з Беларусі, папуляючы бібліятэку. Унучка Якуба Коласа, кіраўніца дзіцячага фонду «Сакавік» Марыя Міцкевіч пазнаёмілася з айцом Аляксандрам у сувязі з дапамогай дзесяцем, якія пацярпелі пасля чарнобыльскай катастрофы. Ангельская беларусы першымі адгукнуліся на беларускую бяду. Айцец Аляксандар асабістая прыехаў з першым грузам гуманітарнай дапамогі з Брытаніі. З таго часу не прыпыняеца супрацоўніцтва з брытанскімі дабрачыннымі арганізацыямі. Кожны год з Беларусі едуць дзесяці ў Брытанію на адпачынак, і кожны год разам з імі едуць у Лёндан новыя кнігі.

Першая частка накладу, якую прывезлі на прэзэнтацию, разышлася імгненна. Выдавец Зыміцер Санько паабяцаў, што да канца году кніга зьявіцца ў продажы. Аднак пры накладзе ў 800 асобнікаў можна з упружнасцю

сказаць, што яна адразу ж стане бібліяграфічнай рэдкасцю. Падчас прэзэнтациі айцу Аляксандру падарылі два асобнікі, выкананыя ў скрунанай аправе, з залатым абрэзом і ў футарале, адзін з якіх прызначаны для лёнданскай бібліятэкі. Кніга пра біскупа Сіповіча — першая праца Аляксандра Надсаны, з якой зможа пазнаёміцца шырэйшая аўдыторыя чытачоў, паколькі гэта першая ягоная кніга, што выходзіць у Беларусі.

А.Аляксандар Надсан зьяўляеца перакладчыкам усіх усходніх літургічных тэкстаў на беларускую мову, якія ўжо 14 год выкарыстоўваюць у малітвах грэка-каталікі. Звычайна гэтай агрэгатнай працай займаюцца літургічныя камісіі, аднак, па даўній беларускай традыцыі, у нас яе зрабіў адзін чалавек, на што яму спатрэбілася некалькі дзясяткаў гадоў.

Вядома, з найбольшай цікавасцю і ўвагай

прысутныя слухалі самога айца Аляксандра. Гаворачы пра Сіповіча, пра адзінства Царквы, ён сказаў і пра тое, на чым павінна будавацца адзінства народу, усіх людзей паміж сабой: «Мы ўсе дзесяці аднаго Бога, усе пакліканыя быць дзесяці Божымі. Нават калі ёсьць розніца ў поглядах, мы павінны любіць і шанаваць адзін аднаго. Любіць і шанаваць кожнага». Сустракчы з айцом Надсанам завяршылася сьевавым гімнам «Магутны Божа» ў выкананні хору «Голос душы». Гімн таксама стоячы сяпявалі ўсе прысутныя.

Увечары 9 сінеглядкія а.Аляксандар адслужыў у касцёле ў Серабранцы літургію — адзінную падчас сёлетняга прыезду ў Беларусь. І ўсе шэсць дзён перабываўшы а.Аляксандра ручайнік людзей цягнаў ў кватэрку на Залатой Горцы, дзе спыняўся гэты съветы чалавек.

AT

# — і да канца»

Гутарка з айцом  
Аляксандрам Надсанам

**века ад сваёй волі і адказнасці?**

**АН:** Кожны мусіць знайсці тое, што яму адпавядае. Я баюся вельмі дакладных правілаў, якія б абавязвалі ўсіх і заўсёды. Агульныя прынцыпы, безумоўна, ёсць: рабі дабро, пазбягай зла; любі Бога твары ўсіх і сълед, як самога сябе. Але кожны мае свой індывідуальны падыход да іх. Нейкія правілы павінны быць, і яны ёсць у Царкве. Вядома, некаторыя людзі патрабуюць дакладных правілаў, і калі нехта ў гэтых правілах можа знайсці сваю духоўнасць —

- Тыя, што знявіверваюцца
- з прычыны аднаго
- съвятара, ня маюць
- поўнасцю рацыі, бо мы
- ж усе людзі.

гэта вельмі добра. Але я думаю, што гэта вельмі цікка, бо можна вельмі лёгка ўласці ў фармалізму, за якім няма нічога глыбейшага.

**«HN»: Часам некаторыя людзі расчароўваюцца ў съвятарах, а праз іх і ў Царкве і съходзяць.**

**АН:** Трэба разумець, што съвятары таксама людзі. Пэўна, чым вышэй стаіш, тым лепш цябе людзі бачаць. Гэта вялікае няшчасце для съвятара, трагедыя, калі з яго прычыны нехта страціў веру. Часам ёсць рэчы простыя, нявінныя, маральна абыякавыя, але калі ведаеш, што гэта можа прынесці скандал, трэба іх пазбягачыць. З другога боку, тыя, што знявіверваюцца з прычыны аднаго съвятара, таксама ня маюць поўнасцю рацыі, бо мы ж усе людзі. Тым ня менш, съвятар павінен памятаць пра сваё пакліканьне. Раз ты пакліканы да съвятарства, глядзі, каб тваё жыццё, твае паводзіны не былі прычынай скандалу для іншых. Трэба прасіць Божай дапамогі, Божай ласкі, каб быць на вышыні свайго стану.

**«HN»: Наколькі апраўданае прагненіе мець беларускую Царкву, быць беларусам у Царкве?**

**АН:** Гэта нармальная. Галоўнае, каб гэта не перарадзілася ў вузкі шавінізм. Многія з цяперашніх нашых вернікаў прыйшли ў Царкву праз нацыянальнае, праз шуканыне нечага свайго. Пасля распаду Савецкага Саюзу яны шукалі нечага, каб запоўніць гэту пустечу, якая была ў іх. І першае, што знайшлі, гэта была не Царква, не рэлігія, а тое, што мы, нехта — знайшлі саміх сябе. Тады пайшлі далей, каб знайсці духоўнае падложжа, і

знейшлі яго ў рэлігіі, у Богу. Урэшце, тыя нашы абрацы — ці рымскі, ці ўсходні — гэта толькі формы, якія, бяспрэчна, поўная звместу, таму зразумела жаданье, каб была нейкая форма, блізкая нам, тое, што нам адпавядае. І знайшлі гэта ў старой уніяцкай царкве. Праз нацыяналізм прыйшли да Царквы, але цяпер трэба зразумець, што вера — гэта нешта больше, чым нацыяналізм. Важна, каб, стаўшыся вернікамі, яны мелі свабоду дзяцей Божых, каб маглі выбіраць тое, што ім адпавядае. Царква павінна забяспечыць гэтую свабоду. Гэта ня значыць, што мы лепшыя за іншых ці горшыя за іншых. Мы хочам малицца на той мове, якую Бог нам даў.

**«HN»: Як чалавек павінен імкнуцца жыць, каб дасягнуць мэты свайго жыцця?**

**АН:** Рабіць сваю справу, выконваць свае абавязкі заўсёды са съвядомасцю прысутнасці Божай. Ёсць у беларускіх татараў такая прыпавесць. Адзін духоўнік казаў казань у мячце і палахай людзей страшным судом і агнём. А другі прыйшоў і кажа: «Не палахай людзей. Бог пытатца шмат на будзе. Толькі скажа: «Сын мой, я быў з табой, а ты з кім быў?» Съвядомасць прысутнасці Божай. Але над гэтым трэба працаўцаць, тут і малітва патрэбная. Быў адзін съвяты бэнэдиктынец, якога падчас гульні ў шахматы запыталі: «Што б ты рабіў, каб табе сказаці, што праціўнік памрэш?» Ён сказаў: «Перш скончыў бы гэтую партыю шахмату!». Тоэ, што робіш, рабі добра і да канца.

**«HN»: Вы закранулі пытаныне съмерці. Якое павінна быць стаўленне чалавека да съмерці?**

**АН:** Тэрэтычна трэба сказаць, што той, хто верыць, не павінен баяцца съмерці, але на практицы ўсе мы яе байміся. Магчыма, мы слабы веры. Я бачыў, як памёр а.Язэп Германовіч. Быў актыўны ўсё сваё жыццё і зылёт за пару дзён перад съмерцю. Да яго прыйшли ўладкы Чэслаў Сіповіч ды іншыя съвятары, пытаяюцца, што рабіць, а ён ужо ня мог гаварыць, але яшчэ мог пісаць і напісаў: «Дайце мне спакойна памрэш!». Ён быў падрыхтаваны, бо жыў з Богам усё жыццё. Знаў жа, для гэтага патрэбны штодзённы высліак. Гэты пераход заўсёды будзе страшны, пры найбольшай веры, паколькі гэта нармальная першая рэакцыя чалавека. Але як жывеш, так і паміраеш. Мы гаворым пра збаўленыне, што гэта жыццё з Богам, але яно пачынаецца ўжо ў гэтым жыцці.

**Гутарыў Але́сь Трафіменка**

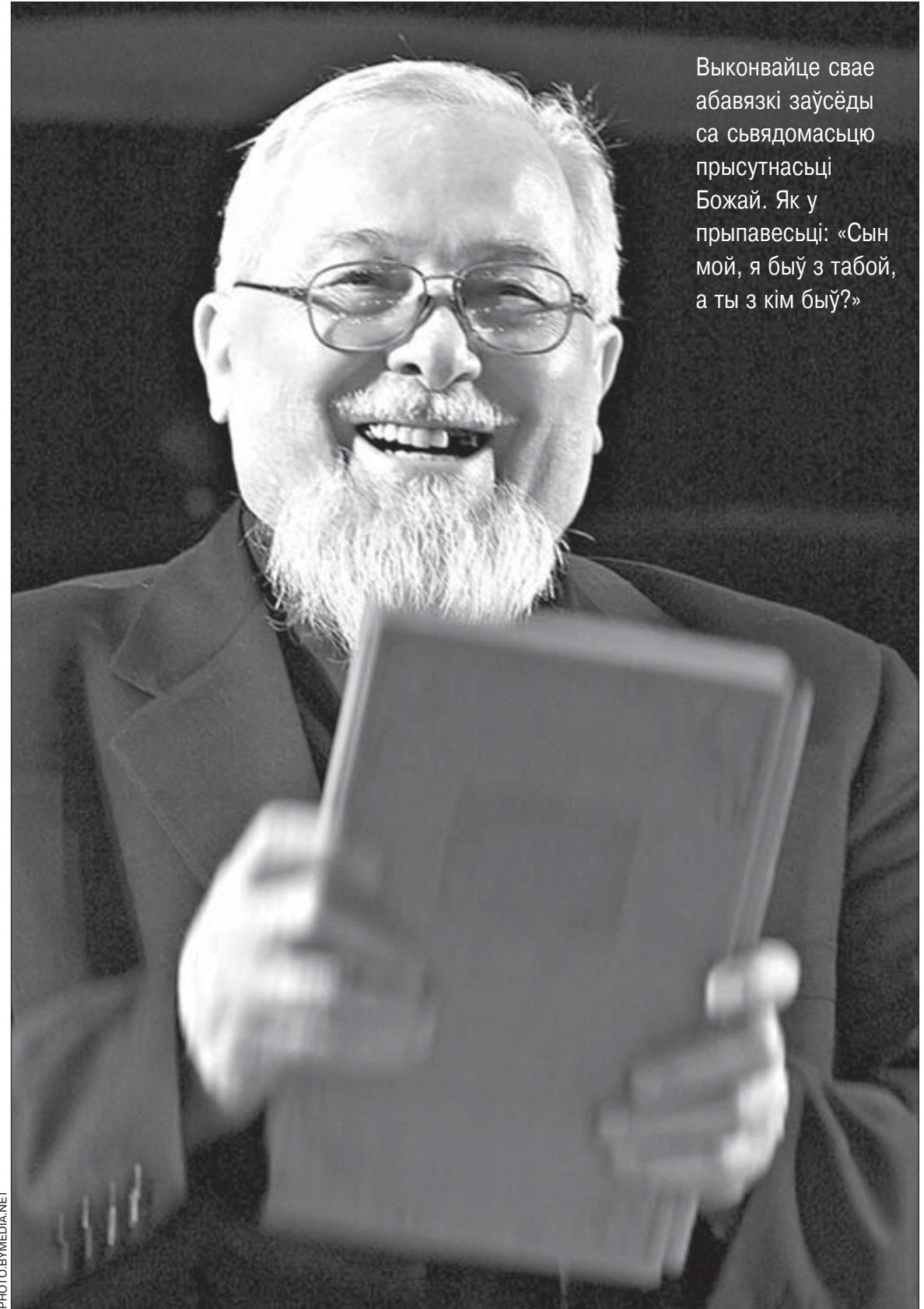


PHOTO BY MEDIA.NET

**Айцец Аляксандар Надсан** — Апостальскі візытатар для беларусаў — грэка-каталікоў замежжа. Нарадзіўся 8 жніўня 1926 г. у Гарадзе. Ваяваў у складзе корпусу генэрала Андрэса Італіі. Па вайне скончыў Лёнданскі ўніверсітэт. Курс тэалёгіі праўшоў у Грэцкай катэліі Грыгарыянскім універсітэце ў Рыме. Высьвячаны

ў 1958 г. Актыўны ўдзельнік грамадзкага жыцця беларусаў замежжа: быў сярод заснавальнікаў Згуртавання беларусаў Вялікай Брытаніі, дырэктарам Беларускай школы імя сьв. Кірылы Тураўскага. Зброленыя айцом Аляксандрам пераклады літургічных тэкстаў для Ўніяцкай Царквы афіцыйна ўхваленыя Ватыканам.

# Ад пэдфаку да філфаку

З нагоды 65-годзьдзя заснаванья філягічнага факультету БДУ згадалі пра юбілей некаторыя друкаваныя СМІ. Па тэлебачаныні, раздёй прашыла інфармацыя аб адкрыцці кабінету беларускай філялігі, прымеркаваным якраз да съята. На старонках «Нашай Нівы» таксама звязаліся інтэрвю і артыкулы колішніх выпускнікоў філягічнага факультету. Сюрод іх опусы А.Шанская і А.Івашчанкі «Ад «бабфаку» да «бабфаку» і «Халодны агмен «філелупау»». Менавіта яны і навялі на роздум пра культуру і этыку журналіста. Чым яна вызначаецца? Чаму старонкі паважанай газэты раптам квітнеюць загалоўкамі, якія арганічныя для фэльетону, але вылікаюць непараразумене ў артыкуле з прэтэнзіяй на гісторыка-аналітычны аггляд?

Возьмем кідкі загаловак «Ад «бабфаку» да «бабфаку». Відаць, аўтар (у далейшым — Аўтар) А.Шанская дубаў думай, якія бы гэтак больш «эфектна ды адразу ёмка» выказаць свае адносіны да *alma mater*. Што на філфаку заўсёды больш дзяячут, чым хлопцаў — факт відомы. І на толькі на філфаку — такое становішча на ўсіх гуманітарных факультетах. Але наш глыбокі аналітык робіць з гэтага выснову пра /.../ «адсутнасць прадуманай стратэгічнай праграмы разъвіцця». Гэта як разумець? Як злучана колькасная большасць дзяячут з вучэнай праграмай? Хіба ж студэнткі вызначаюць стратэгію разъвіцця факультету, як гэта вынікае з закіду сп.Шанская? Аўтар увогуле чалавек незвычайны, вольна і смельна разбурае стэрэатыпы. Пад ягонай уладай філягін-багін (так заўсёды называлі нашых студэнтак) сыходзяць са сваімі Алімпамі — выбачайце, вульгарызму — баб у балоце. Цяжка зразумець агрэсіўнасць Аўтара, якая прагрыста выяўляеца ва ўжываныні ваенай лексыкі: тут і ўжо нагаданыя піратэхнікі, і трафеі, і барыкады, і бастыёны, і выбуховая атмасфера і г.д. Калі сп.Шанская падкрасылівае ў назыве сваёй артыкулу гендэрны аспект філфаку, то ягоны калега звяртае ўвагу на інтэлектуальны: паводле сп.А.Івашчанкі, філягіт годны звацца толькі «філелупамі» (аўтарскі нэалігізм). Але навошта самавызначэнне пераносіць на ўсіх?!

Культура публічнага выступлення вызначаеца перш за ўсё павагай да аўдыторыі, веданьнем прадмету размовы, выкарыстанынем факту. Пры гэтым менавіта з фактам, вывераных і дакладных, павінны нараджацца нейкія высновы, а не наадварот, калі пад пэўнымі суб'ектыўнымі тэзы прыцягваюць факты. Пра павагу Аўтара да чытак мы ўжо маєм уяўленне. Што дзяцынка веданыя прадметы...

Галоўны пафас артыкулу А.Шанская (як, дарэчы, і А.Івашчанкі) па тым, што на філфаку на ўсім працягу яго існаванья ідзе ўціск на беларускую, нацыянальную. Для падтрымкі гэтай тэзы Аўтар гатовы на ўсё.

Вольнасць у інтэрпрэтацыі фактаў на-

водзіць на думку, што Аўтар па складзе мысленія постмадэрніст, асноўны прыём якога — дэканструкцыя. /.../

Сп.Шанская — натура супяречлівая. То ён дбае пра тое, каб спэцыялісты прафесійна «працаўвалі над стварэннем прывабнага образу сучаснае Беларушчыны» /.../, то сам стварае зусім не прывабны образ факультету, які ўласціў філялётгію і культуру ў Беларусі.

Адным росчыркам піра філягічнага факультэт набыў рысы нейкага пачварнага ўтварэння, а не пачыналікі і аднаго з вядучых цэнтраў філягічнай навукі ў сучаснай Беларусі. Чамусыць не бярэзца пад утве тое, што тут працуе больш за 200 высокапрафесійных выкладчыкаў, сярод якіх 30 дактароў навук, прафесараў, больш за 100 кандыдатаў навук, дацэнтаў, звыш дзесяці членай Саюзу пісьменнікаў Беларусі, аўтарытэтных крытыкаў і літаратурнай разнаўцаў. Іхня даследаваныя сталі вядомымі не толькі ў нашай краіне, але высока ацэньваюцца за яе межамі, што, безумоўна, стварае, каку словамі Аўтара, прывабны образ беларускай філялётгі. На факультэте сέньня займаецца калі дзязвюх тысяч студэнтаў дзённай і звачнай формамі навучанья беларускай, расейскай, славянскай, клясычнай, рамана-германскай, усходній філялётгі. У іх ліку пераможцы распубліканскіх навуковых конкурсаў, ляўрэаты прэмій самага рознага ўзроўню. Нашы выпускнікі аспірантуры, сусідскія, выкладчыкі штогод абараняюць калі дваццаці дысертыці. Ужо з гэтай беглай статыстыкі бачна, што філфак БДУ насамрэч мае зусім іншы, як цяпер кажуць, імідж. Зрэшты, зъмешчаны ў тым жа нумары успаміны, выказваныя нашых выпускнікоў якраз і вызначаюцца цеплінёй, уздзичнасцю свайму факультету, сваім настайнікам і ўжо хаця б тым выкрайваюць хлускуні сапрайдных «філелупаў». Тому што прада — яна іншая. І чытакам газеты вартыя ведаць.

Факты съведчыць, што ва ўсе гады існавання на беларускай аддзяленні быў большы набор студэнтаў, чым на астатнія, у тым ліку і на расейскай. Гэта адлюстроўваецца і ў прыведзеным пляне набору на філфак з 1993 па 2004 гады. Але што факты для постмадэрніста — ён жа не ад реальнасці ідзе, а ад тэксту! Тому расейская літаратура, уплыў якой не адмаўляі нашы вялікія клясыкі, для Аўтара — «расэйшчына» і таму яго так хвалюе, што «пазыцыі расейскага аддзялення заставаліся піранейшаму трывалымі». Так і хочацца напомніць пра тое, што ніколі ні адна нацыя не багацела за кошт зънівагі іншай, а наадварот, толькі тады расківала, калі магла спалучаць нацыянальнае з сусьветнымі здабыткамі.

.../ Мы ў гісторыі ўжо праходзілі: ідэя для Аўтара засланье чалавека. Сапраўды, беларускія дзяячы, выходзячы заму, маглі апынуцца ў розных кутках тагачаснай краіны. І атрыманыя кваліфікацыі па дзязвюх мовах абаранялі ях ад беспрацоў. Гэта быў сапрайдны клопат па лёс выпускнікоў філфаку.

З канца 1980-х, калі ва ўсім СССР пачалася так званая перабудова, на Беларусі разграбунулася хвала нацыянальнага адраджэння. У гэты час на пасаду дэкану прыйшоў А.Лойка. Яго аўтарытэт заваяваны не «пупыненем» у неба з хлапушак, а заслужаны стварэннем дзясяткай манаграфій, падручнікаў, выхаванынм соценів вучняў, якія становіліся хто вучоным, а хто пазатам, празайкам, драматургам. Эйфарью будаваны новай Беларусі перажываў народ, і факультэт. На гэтым неце задумвалася і пачалася структурная перабудова факультету. Быў зроблены акцэнт на падрыхтоўцы спэцыялісту па беларускай філялётгі — адкрыты аддзялены

беларускай мовы і літаратуры, беларуска-расейскай і паралельна расейска-беларускай філялётгі. Меркавалася пачаць падрыхтоўку спэцыялісту, які будзе здольны весьці пераклад з замежных моў на родную мову без пасрэдніцтва расейскай. У выніку пачаўся набор на спэцыялісту ўніверсітэтскай мовы, студэнты якіх выучвалі ў якасці другой мовы беларускую. Было ўлічана і тое, што ў незалежнай Беларусі практична адсутнічае падрыхтоўка спэцыялісту па славянскіх, клясычных мовах. Безумоўна, іх запатрабаваныя на Рэспубліцы істотна меншыя, чым знаўчы заходнезўрапейскіх моў, таму ад першых гадоў і да сёньня набор на славянскія мовы штогод чаргуюцца, і не паралельна, а на разных курсах навучаюцца паліяністы, баўгарысты, багемісты, сэрбісты, украіністы. Па той жа прычыне на спэцыялісту ўніверсітэтскай філялётгі набор праводзіцца раз у пяць год. Сёньня філялётгі-беларусісту, апрача філягічнага факультету БДУ, рыхтуюцца і Беларускі дзяржаўны падагагічны ўніверсітэт, і ўніверсітэт ўсіх абласных цэнтраў. Беларусісту аказаўся дастатковым, а вось выкладчыкаў замежнай мовы не хапала, асабліва на пэрыфэрыі. У выніку на аддзяленні рамана-германскай філялётгі студэнты начали выкладаць у якасці другой мовы не беларускую, а яшчэ адну з заходнезўрапейскіх. Гэта звычайная мэтаагоднасць і запатрабаваныя нарынку трактуюцца Аўтарамі зусім наадварот — як адсутнасць стратэгіі. Але ці можна меркаваць пра реальную вышыню гары, седзячы на купіне? /.../

Факультэт — гэта жывы арганізм. Ён расце, развязваеца, стае. Філфак вырас колькасна, адпаведна зъмянілася і яго структура. /.../ Нават прости пералік — 3 расейскія і 5 беларускіх катэдраў — съведчыць пра тое, што нацыянальнае ніколі не было ў загоне на факультэце, як тое съязьвярджае Аўтар. Змагаючыся за беларускасць, спадары А.Шанская і А.Івашчанкі беларускасці на філфаку ці ня бачаць, ці съядома яе ахайваюць, перакручуваючы факты. Ніхто не закрываў і, больш таго, не расфарміраваў катэдру беларускай літаратуры XX ст. Яна засталася на месцы (і ў сваім памяшканні, і са сваім складам), зъмянілася толькі назва (раней — «беларускай літаратуры XX ст.»), цяпер — «беларускай літаратуры і культуры») і загады. Больш таго, ранейшы склад папоўніўся трывам дактарамі навук! Такім чынам, кракадзілавы сълёзы праліліся дарэмена. Нагадаем аўтарам і чытакам: сέньня на факультэце працујуць па дзяве катэдры беларускай мовы (гісторыі і сучаснай) і літаратуры. Па дзяве катэдры роднай мовы і літаратуры — такім раскошы не дазваляюць сабе нават вядучы ўніверсітэты Рэспублікі.

За 1990-я гады філфак вырас і перастаў быцца цэнтрам толькі беларускай філялётгі, а стаў цэнтрам філялётгі ўвогуле, бо для Беларусі важна асвойваць доляглівія навукі па ўсіх напрамках. Па колькасці студэнтаў і выкладчыкаў факультэт стаў большым за іншыя ўніверсітэты. Павышаць агульны набор студэнтаў не дазвалялі элемэнтарныя магчымасці — не хапала аўдыторыі, выкладчыкаў, гадзін на сутках... Тому з адкрыццем новых спэцыялістасці давялося скарачаць колькасць навучэнцаў на традыцыйных беларускіх і расейскіх аддзяленнях пры колыкаснай перавазе прыёму на беларускую.

У час дэканства Л.А.Мурынай працягвалася развязвіць факультету па ўзоры клясычнага ўніверсітэту. Што дзяцынка беларускасці, то мы не на эксперыментальнай дзялянцы, а ў реальнай, жывой Беларусі, з усім яе клопатам.



тамі, праблемамі, у тым ліку і з праблемай мовы. Так, сапраўды, ня кожны гадаванец філфаку можа добра гаварыць на мове сваіх бацькоў — гэта бяды наша, але не віна, ва ўсім разе, на толькі наша. А некаторыя быццамі і на роднай мове гаворыць, але як чужынцы, якім даспадобы не здзяўляюцца добрае там, дзе яны правучыліся пяць гадоў, і смакаваць недарэчнае, а часам і выцягваць яго невядома дакуль. Калі чалавек нячайны да практыкаваць на спэцыялістасці, то гэта больш страшна, чым недасканалае маўленьне. Калі з вуснай «знаўцаў» беларускай мовы гучыць у адносінах да калег «філелуп», «бабфак», калі не шануецца памяці нават памерльых, мікволі ўзынікае пытаныне: і гэтыя людзі прэтэндуюць на ролю нацыянальной эліты? Прабачце. Вось тут і адчуваеш сваю віну, віну філфаку: не, ні беларуская, ні расейская, ні замежная літаратура на выхавалі ў гэтых гадаванцах таго, чым напоінены душы сапраўдных беларусаў — павагі да працы папярэднікаў, узяцьніці настаўнікам, добрачылівасці. Бяспрэчна, мала даваць веды, траба выховаць духоўнасць. Гэта добра ўсьведамляе цяперашні дэкан факультету І.С.Роуда, а таму і надае «шмат увагі пазнавальнай дзейнасці». Дзяячы на супрацоўніцтву з прадстаўніцтвамі замежных краін новому дэкану І.С.Роуду ўдалося ў кароткі тэрмін стварыць абсталяваныя мультымэдыйнай кампютарнай тэхнікай вучэнілікі кабінетыпольскай, украінскай філялётгі. Адкрыццё новых кабінетаў нацыянальных моў і літаратураў дазваляе падрыхміваць трывалыя сувязі з Украінай, Польшчай, Расеяй. Калі ўмацаванье адносін паміж калегамі з іншых краін ёсць «адражнэне савецкіх традыцій», то чаму б і не, калі гэта ўзбагачае нашых студэнтаў.

...У расейскага клясыка М.Горкага ёсць усім відомае выказванье пра «кочку і точку». Вось і выйшла, што аўтары названых артыкулаў думаюць, нібыта яны маюць сваю «точку», а нафілфаку —

R.S. Ганарапер пералічыце, калі ласка, на разхунак ТБМ імя Францыска Скарыны.  
Дац. З.І.Бадзевіч, загадчыца катэдраў сучаснай беларускай мовы, праф. М.Р.Прыгодзіч, загадчыца катэдраў гісторыі беларускай мовы, праф. Т.І.Шамякіна, заг. катэдраў беларускай літаратуры і культуры, дац. М.В.Хаўстовіч, заг. катэдраў гісторыі беларускай літаратуры, дац. С.У.Махонь, намеснік заг. катэдраў расейскай мовы, праф. С.Я.Ганчарова, заг. катэдраў расейскай літаратуры, праф. І.А.Чарота, заг. катэдраў славянскай літаратуры, дац. В.В.Халіпаў, заг. катэдраў зарубежнай літаратуры, праф. В.П.Рагоіша, заг. катэдраў тэорыі літаратуры, дац. Г.І.Шаўчэнка, заг. катэдраў клясычнай філялётгі, праф. Б.Ю.Норман, заг. катэдраў тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства, праф. Л.М.Чумак, заг. катэдраў прыкладнай лінгвістыкі, дац. І.У.Таянскую, в.а. заг. катэдраў рыторыкі і методыкі выкладаньня мовы і літаратуры, праф. Н.М.Ніжнёва, заг. катэдраў англійскага мовазнаўства, дац. С.С.Стяля, заг. катэдраў немецкага мовазнаўства, дац. С.В.Логіш, заг. катэдраў раманскага мовазнаўства.

кампютарызацыю двух кабінетаў...

Канстатація «НН», што філфак ізноў паспяхова выкарыстоўваецца для кантролю за нацыянальнай энэргіяй (вы пішаце: для ўціску, але гэта было б поўным вычварэнствам), будзе кімсці запісаная вам у запіс. У такі парадаксалны час жывы. Бяз крываў, спадарове.

Мы прысьвяцілі тры старонкі філфаку з думка пра будучую Беларусь, будучы філфак, тыя прынцыпы поўнае акадэмічнае свабоды, той культ беларускай мовы і культуры й дух

# Рука Масквы

Юры  
Хадыка

Тэрарызм набыў  
інтэрнацыянальны  
характар, але  
родавая  
пупавіна, што  
злучае яго  
з Москвою,  
канчаткова  
не разарваная.



PHOTO BY MEDIA.NET

Юры Хадыка —  
прафэсар-фізык,  
намеснік  
старшыні Партыі  
БНФ

Пры гэтых словах ва ўяўленыні людзей старойшага пакаленія паўстае вобраз чалавека ў плашчы і чорных акулярах з кінжалам у руц. Ці з парасонам, у які ўманціравана іголка з атрутай. Зразумець паходжанье гэтага рефлексу няцякка. Гэта і рамантызація ў савецкім мастацтве шпіёнаў рэальных ды прыдуманых — Зорге, Кілбі, палкоўнік Ісаев, гэта і добра арганізаваная систэма падрыхтоўкі кіраўнікоў і шарагоўцаў нацыянальна-вызвольных рухаў, якія нярэдка не адрозніваліся ад шпіёнаў і дывэрсантаў. Гэтая палітыка мела поспех. У 1950-і і 1960-я гады XX ст. дэградавалі і распаліся каланіяльныя імперыі Францыі ды Брытаніі. Але падрыхтоўка «байкоў нябачнага фронту» на гэтым не спынілася, а плаўна перацяклі ў падрыхтоўку ідзялітчыкіх «місіянэрэў». Чэ Гевара, Карлес Ільбі, чырвоная брыгады. Іх дзеянасць ужо практична не адрознівалася ад сучаснага тэрарызму.

Цікава, што ўсе яны рыхталіся не ў Аўганістане ці Судане, а ў Москве ці Бэрліне. Дзіва што шмат якія кіраўнікі азіяцкіх ды афрыканскіх дзяржаў — выхаванцы вайсковых ВНУ Рәсей. Аўтамат Калашнікава — на сцягах далёкіх краін, а стваральнік гэтага цуду тэхнікі мог бы быць далярами мільярдрам, паколькі твор яонага ім выраблены і гуляе па сусвете ў колькасці больш як 70 млн штук.

Адчыніц «скрыню Пандоры» аказалася прасыцей, чым зачыніць. Мэтастазы рэвалюцынага тэрарызму пачалі распаўзуцца па сусвете. Буйной памылкай кірмёўскага кіраўніцтва стала вайна ў Аўганістане, краіне, якая дрэнна кантролюеца заваёўнікамі з часу Аляксандра

Вялікага. Маса зброі, што паступіла ў гэту краіну за 10 год і з СССР, і з ЗША, стала трывалаю базаю для тэрарызму на мяжы тысячагодзіньдзяў. У вініку тэрарызму набыў інтэрнацыянальны характар, але родавая пупавіна, што злучае яго з Москвой, канчаткова не разарваная. Філязофія і практыка яго лёгка ўгадваюцца ў бясконным «аднаўленыні канстытуцыйнага парадку» ў Чачні. Прычым з абодвух бакоў. Тому сълёзы кірмёўскага кіраўніцтва па бязвінных ахвярах беззаконных акцый баевікоў Басава — на больш чым кракадзілавы сълзы.

Але канстатуючы відавочную адказнасць Масквы за росквіт у эпоху постмадэрнізму і глябалізму старажытнага і прымітыўнага права сілы ў варыянце яе незаконнага выкарыстання, мы міжволні ставім пытаныне аб вытоках жалезабетоннага пераканання ў мажлівасці навязаць навакольнаму съвету свой погляд на падзея. Погляд, які падзяляеца выключна саталітамі і не прымаеца астатнімі. Тут ня треба звязацца да часу «халоднай вайны». Дастатковая нядыўніх крызісаў у Грузіі ці Ўкраіне.

Усе дэмакратычныя краіны признаюць: В.Януковіч выкарыстаў то, што крывадушна завеша «адміністрацыйным рэурсам». А на агульначалавечай мове — брутальным умяшаннем улады ў народнае волевыяўленыне. Ці папросту фальсифікацыя і падманам. Але маскоўская эліта, што быццам бы будзе ў сябе дэмакратыю, гэтага ва ўпор ня бачыць і съпішаеца павіншаваць Януковіча з «перамогай», а таксама ўсімі магчымымі сродкамі распальвае варажнечу і правакуе раскол Украіны.

У гэтым выпадку «рука Масквы»

выяўляеца адкрыта і абуразльна. Два візиты ва Украіну падчас выбарчай кампаніі быццам бы дэмакрата У.Пуціна на тле папярэдніх саступак у пытаныне транзыту расейскіх энэрганосібітаў і мірнага ўрэгулявання «керчанскага пытання», абыцаныні ў адказ В.Януковіча абвясціць па прыкладзе Беларусі расейскую мову другой дзяржайной, зъяўленыне непрыхаванага шавініста Ю.Лужкова на сэпаратысцкім зборышчы ў Луганску, настомнымі ў княскіх родах расейскіх СМІ выставіць В.Юшчанку ворагам Рәсей, а Украіну — дзяржавай без гісторыі.

Украінскія выбары толькі высьвежілі працэс адраджэння вялікарасейскага шавінізму і імперскіх амбіцій. Тлумачныне гэтай звязы рэакцыяй на раны, нанесеныя нацыянальнаму гонару распадам СССР, толькі частковы слушнае. СССР на першай імперыя, што распадаецца. Аб'ектыўна на менш ганарлівым французы ды ангельцы з цягам часу прайяўлялі вялікадзяржайную пыху ўсё слабей. Але ў Москве наадворт. Хвала шавінізму ўздымаеца ўсё вышэй. Складваеца ўржаныне, што яна гатовая выліца за межы «стольнага гораду», тады яна ня спыніца на раўнінах расейскіх правінцый.

Відавочна, што не камунізм і не распад СССР прычына гэтай непрыгожай і небяспечнай звязы. Карапі рассейскага шавінізму глыбейшыя. Вядома, як арганічна ўспрыняла маскоўская дзяржава і маскоўская эліта тэорыю «Грэціга Рыму». І як далёка прасунулася Расейская імперыя па шляху ахыццяўлення гэтай тэорыі. Гэта прымушае ўважліва прыгледзеца да

тэорыі дзяржавы Другога Рыму — Канстанцінопалю, — якая стала ўзорам для Масквы. Я мушу зрабіць невялікія выпіскі з акадэмічнага выдання «Культура Бізантыі. Другая палова VII — XXII ст.».

У раздзеле «Дыпляматыя» чытаем: «Бізантыя съвята аберагала сваё выключнае палітычнае і рэлігійнае становішча ў сусвете... Кожны барбарскі народ імперыя імкнулася прымусіць служыць сваім інтарэсам... У Канстанцінопалі пільна сачылі за сваркі, звычайнімі ў княскіх родах барбараў ці ў кіруючых колах суседніх краін. Няўдалым прэтэндэнтам, выгнанымі князямі давалі прытулак і трывалі іх «у запасе», на ўсялякі выпадак, каб вылучыць небяспечнага суперніка супраць барбарскага князя, які «зарваўся»... Калі моцнага ворага нельга было ні купіць, ні адолець сваёй ці чужой зброяй, бізантыйскі ўрад выкарстоўваў палітычныя эканамічныя ціск ды імкнуўся ізалаўца сваіх ворагаў, пазбавіць іх саюзінікаў, аслабіць эканамічна, перарэзаць важныя для непрыяцеля гандлёвія шляхі... Паколькі Канстанцінопаль — спадкемца Рыму — лічыўся цэнтрам хрысціянскага свету, пастолькі ўсё астатнія хрысціянскія дзяржавы павінны былі разглядацца да jure як падпрадкаваныя яму тэрыторыі».

Падстаўце ў прыведзеных цытатах слова «Рәсей» замест «Бізантыя» і «Масква» замест «Канстанцінопаль» — і вы атрымаеце надзвін дакладную характеристыстыку міжнароднай палітыкі як царской, так і «дэмакратычнай» Рәсей, ці апісаныне спраў «рукі Масквы» за межамі спрошчанага вобразу чалавека ў чорным плашчы і акулярам.

## Хваласпей бліскучай будучыні

Гледзячы зь «Менская сажа»  
ў «НН» ад 10 сніжня.

Як калісці ў БССР,  
Разразае стужку мэр,  
Адкрывае съветлыя шлях  
У чырвоных ліхтарах.

Перад стужкаю чырвонай  
Шчыльней зьблісця калёнай  
Не паны сажі-арала,  
Толькі інтэлектуалы.

Спрэс эліта: мастакі,  
Філязофы, съпевакі,  
Да пляча пляча — паэты,  
Што вядомы на пайсвету.

Як Сатыры ў храм Вэнеры  
Зараз рынуцца, халера!  
Маюць права першай ночы.  
Хто на верыць — плюньяце ў  
вочы!

Могуць працай пахваліца:  
Дзеля велічы сталіцы  
Выбіралі, дзе і як  
У Менску зъмесціцца бардак.

Не рабочы, не армейскі,  
А сапраўдны ўропейскі!  
Шчыра дзякуюць прамоўцы  
Тым экспрэтам-адмыслуцам,

Іх стараньнем праста ў рай  
Пераскочыць родны край.  
Будзе ў нас, а не ў кагосьці,  
Дзеесьці з кімсці хтосьці  
штосьці!

Вікенці Ласасянскі

## «Беларусы наеліся і хочуць мары»

Калі ўлада і апазыцыя ў сваім змаганні ўсё болей аддаляюцца ад адной — гэта вядзе да дэструкцыйнага стану грамадзтва. Кансалідація пачынаеца з працягнай руки і пошуку супольнага, таго, што нас аб'ядноўвае. Ці здолныя сучасныя лідэры на такі крок, крок, які перакрысьці ў падрыхтнюю палітычную?

Аб'яднаўчым матывам можа быць тое, што мы амаль усе «за Беларусь». Застаецца адно акрэсліў, абы які Беларусі кожны з нас марыць.

Як трапна заўважыў Алець Аркуш, «беларусам патрэбна мара». Мара салодкая, як мёд, лёгкая, як паветра, съветлая, як сонца, ап'янючая, як віно. Яна натхніча чалавека, трансформуеца ў мэты і далей у дзеянні. Мара — тое, драбноткае, з чаго вырастаетея вялікае. У ёй адлюстроўваеца нашы інтарэсы, патрэбы, наша сапраўднае нутро. Дык пачнём з мары!

Ігар Хаменка, Менск

## «І7 кастрычніка — гэта II верасень»

Мікола Бусел у №45 узныя важную тэму: што рабіць далей нацыянальному руху. Сп.Мікола на першы плян ставіць адукацию грамадзтва і зъяднанне бізнэсу і палітыкі. Як у нас кажуць, найлепшы бізнэс — гэта палітыка, але хай сп.Бусел пасправе буйныя падрэвікі са скрыніяй пісменнікаў з патрабаваннем даць справацца з бліс-

ваныя гроши пойдуть на выданье газеты. Калі атрымае нешта ад 5% дробных бізнес-соціаў, гэта будзе файна. Наш дробны бізнэс — гэта не ўропейская сярэдняя кляса, а тыя ж сялянскія дзеци, што вырваліся ў горад. Сярэдняй клясай, дасыць бог, стануць іх дзеци (дарэчы, ва Украіне так і адбываеца) — большасць моладзі зарабляе гроши на ўропейскіх шабашках, а дахаты вяртаеца, каб распачаць уласную справу. Нашы ж прыватнікі гуртуюцца, толькі калі іх прыцінцуць. Тады ўспамінаюць пра свабодныя прафсаюзы. Давялосі назіраюць, як адмавіліся гандляры садавіною ад прапаноў далувицьца да страйку, калі выганялі з кірмашу гандляроў скурай і апаратурай. Іх гэта на тычыца... а тутака аддаца гроши на нейкую газету?

Дык за апошнія 10 год такіх «Грамадзкіх пэрспэктыў» і «Са сцягам часу» фармату А4 выдавалася столькі... На жаль, чыталі іх толькі самі аўтары. Народ жа глядзіць тэлевізар і чытае толькі расклад падрадачаў. І купляюць пэнсіянэркі суботнюю «СБ», бо таняя, «праграма ё і паперы шмат». Таму брашура, напісаная «гісторыкам-патрыётам на ключавыя тэмы», шмат карысці не прыносяе. Хіба што коміксы глядзеліся б...

Цікавая думка пра патрэбу палітычнае адукациі мас-тацкімі сродкамі. Але казацы на вершы і карыкатуры — здаецца, было ўжо ўсё гэта за саветамі... Уяўляю: сядзіць сп.Лябедзька і факсе ў Саюз пісменнікаў з патрабаваннем даць справацца з блі-

кананыі партыйных замоў. Чаму замест фальетону выйшаў верш, а мастак малоціць абстракцыяйімы...

Згодны, трэба мец плян. Доўгатэрміновы, ад выбараў да выбараў. Трэба пралічваць і падбачыць крок чыноўнікаў. То ж пытаныне зь юрыдычнымі адрасамі паўсталі даўно, але, нягледзяць на лямент з рэгіёнам, у Менску на тое не зважали. Нікто не сабраў гроши, каб прыдбаць хаткі для суполак і рэгістрацыі на іх юрадрасы. А на падворку можна было б і съяць адзначаць, і съяці гравірованыя вакансії...

Дзякую сп.Буслу. Такія дыспуты выяўляюць слабыя бакі ідэі і прадбуць новыя. Ды ці чытаюць іх нашы дэмакратычныя лідэры? Іх у рэгіёнах ані вокам не відаць, ані слыхам не чуваць... Відаць, адпачываюць на міжвыбарных вакансіях...

Руслан Равіка,  
Баранавічы

## Ж А Р Т

### Дарагая «Наша Ніва»!

Ты — мая любімая газета, на толькі я, але й мае съябры ды сябровікі чытаем, амбрыкоўаем, спрачкаемся, радуемся. Звычайна спрэчкі бываюць мірныя, але вось апошнія ніякія скончыцца, і ўжо пад пагрозай добрыя адносіны паміж мною і маёй найлепшай съябровікай.

А ўсё ад таго, што ў №44

прачыталі мы нататкі Тэды Лі пра тое, што варта апранаць гэты зім. Мы ж нанейкія там дзевяціклясніцы з біс-

кучымі ценамі перад кантрольнай па геамэтрыі; мы наўратіміся літаратуры або чалавека з грамадзтвам вячэрняга макіяжу ніколі не рабілі, заўпэды ім

# Здані зь літараў і кропак

Даніла Жукоўскі

Першым мэдымам у маймантакце з кнігамі-прывідамі выступіў часопіс «Крыніца», паведамішы пра выданье Сёмухавага перакладу «Сымпліцысымуса» ды Скарынкінавага — «Боскае камэдый». Я знайшоў людзей, якія ўпэўнена сцвярджалі, што кнігі выйшлі з друкарні, але тых, хто бачыў іх на ўласных очах, сутэрці не давялося.

На сёньня гэтыя кнігі можна лічыць неактыўнымі і нават падзабыткімі зданіямі. Але экалягічная ніша не пустая. Больш за тое — адбывающе зусім ужо неймаверныя працэсы перацягвання аб'ектаў з рэальнага съвету ў немэтэрыяльны.

Будзем рухацца паводле запаветаў Борхеса ў кірунку ўзмацнення прывіднасці.

**1. Леанід Маракоў,**  
«Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзянская і культурная дзеячы Беларусі 1794—1991». Том 3, магчыма — першая частка. Наклад — ці то 25, ці то 50 асобнікаў.

Лёс гэтага даведніка найбольш вярдзіць душу. Пераводзіць даведнік у разрад прывідаў практична адсутнічае.

публічных водгукаў, асабліва ад адмыслоўцаў. Не павінна такое выданье быць клопатам і спраўа аднаго чалавека. Калі ж сталася такое, дык праца мусіць атрымаць водгук з боку грамадзтва. Кнігі такога кшталту ня будуть і не павінны быць штодзённым чытальнем шырокіх масаў, але ж масы мусіць ведаць пра іхніе існаваньне.

**2. Аркадзь Ліцьвін,** «Галс», аповесьць з 1734 году. Наклад, хутчэй за ёсё, — 2 асобнікі.

Нават у дачыненіі да прывідаў патрабующа доказы існаваньня. «Галс» сп.Ліцьвіна можа пахваліцца ўрэйкамі, надрукаванымі ў «Беларусе», і такім чынам пераўзыходзіць (наколькі я магу меркаваць) абсалютна вітуальнаага «Don Giovanni» сп.Жураўскага, урэйку з якога летасць звязліся на «Беларускай паліцы» сусветнага сেціва. На сёньня, наколькі вядома са слоў аўтара, аповесьць займела два папяровыя асобнікі й дзясятак паўтара-два чытачоў, на лічачы тых, хто пазнаёміўся з урэйкамі, і такім чынам, я мяркую, наблізілася па ахопе аўдзіторыі да некаторых сваіх субратоў з рэальнага съвету.

**3. Макс Шчур,** «Там, где нас німа», раман. Накладу, хутчэй за ёсё, німа.

Тут становішча зусім

парадаксальнае. Доказаў існаваньня практична нікіх. У той жа час раман, якога нікто ня бачыў, атрымаў свежаіздаваную прэмію імя Юхнаўца.

На сایце «Беларуская палічка» на адпаведным (падзона) неактыўным) форуме звязаўлююща два паведамлены: адно — пра ўзнагароджванье раману прэміяй, падпісане «Сяржук Сокалаў-Воюш», і другое, з падзякою, ад імя Макса Шчура. Вышэйзгаданы «Беларус» паставіў друкуну тэкст, названы ўрэйкам з раману-літэратурой. З прапанаванага тэксту нельга зразумець, чым раман гэтак прывібіў журы прэміі, але лёгка зразумець, што матывы радыкальной палітычнай сатыры дзеясна перашкодзіць знаёмству з ім беларускіх чытачоў.

Паўстае пытаньне: ці на трэба прэмію Юхнаўца съследам за літэрэтатам гэтасці аднесці да разраду прывідаў? (Менавіта гэтак можна зразумець дзіўнаватую фармулёўку «Сяржук Сокалаў-Воюш»: «У выніку галасавання Літаратурную прэмію імя Янкі Юхнаўца ўшанаваў сваім раманам «Там, где нас німа» пісьменнік Макс Шчур». То хто ж каго тут ушаноўвае?)

Адказ на ёсё пытаньні ведае хіба што сп.Шчур, бо менавіта яму належыць атрымаць доказ існаваньня прэміі ў выглядзе адпаведнай сумы грошай. Але што маем мы? Ці то прывідны раман

атрымаў сапраўдную прэмію (а гэта даволі небяспечная сітуацыя), ці то ў прывідных твораў звязвалася свая прывідная прэмія (што таксама гучыць пагрозіліва для рэальнага съвету).

Пісьменнік мог бы вырашыць пытаньне, зъмісціўши больш прадстаўнічы тэкст у сеціве (што, між іншым, высьветліла б ускосным чынам і пытаньне прэміі, якую можна было б разглядаць у гэтым выпадку ў якасці часовага заменінку аўтарскага ганараву). Толькі здаецца, што з улікам персанажа, названага «партыярхам Усярусеi Яго Сваеццаствам Пэдафілам Першым» гэта не было бы самым мудрым крокам. Занадта гэта, як кажуць ангельцы, controversial. А па ўрэйку зь «Беларуса» цяжка зразумець, ці выявіў вядомы перакладчык і публісты здольнасць пабудаваць пераканаўчу ю насычаную дэталямі візію, выпісаць характary, закруціць сюжэт і вытрымачь дынаміку дзеяньня. Хіба што наконт валодання моваю можна зрабіць сякія-такія высновы... Але варта спыніцца, бо цяпер у дадатак да прэміі раман атрымае яшчэ й рэцэнзію.

**4. Каляндар «Асьветнікі Беларусі»**

Гэтага востра патрабнага менавіта цяпер выданьня німа ў крамах. Прадаўцы абяцаюць, але

выканаць абяцаане ня могуць. Час жа сплывае, і хутка давядзенца набываецца тое, што ёсць. Добра, калі ўсё ж адшукваецца каляндар зь беларускімі назвамі месяцаў, — у мінулым годзе не знайшлося такога. Адзіны вядомы мне беларускі насычены каляндар, выдаваны штогод газетаю «Царква», зъяўляецца ў распаўсюднікаў звычайна недзе ў пачатку красавіка.

**5. «Arche»: кандыдат у прывіды?**

Калі раманы, на ўбачыўшы съвету, атрымліваюць прэміі, цалкам натуральна падаеца мацымасць зънікнення яго папяровага прадстаўніцтва ў поўнай эміграцыі ў кібер-прастору. Гаворка, вядома ж, пра «Arche», а адпаведны рэжымны ролік чытачы «НН» агліядалі ў папярэдніх нумарах. Прывіды наступаюць. Прывіды спакушаюць.

Горадня

**P.S.** Калі хто тых прывідаў ня бачыў, памятайце, што гэта прывіды. Калі нейкіх прывідаў не заўважыў аўтар гэтых радкоў — вазыміце пад увагу, што гэта таксама прывіды.

**R.P.S.** Прашу паважаную рэдакцыю лічыць гэтыя доказы допіс маймінскаму аўтару, які падзеліўся з міністэрствамі ў сінеглядзаніі.

## МФ абураны Ярошынай

Прэс-служба незарэгістраванага «Маладога фронту» распаўсюдзіла заяву з нагоды паказу сэрыялу АНТ «Найноўшай гісторыя». Фільм названы «хлускіўтай трактойкай гісторыі Беларусі». Асаблівае абураныне юнакоў выклікалі слова кіраўніцы ЦВК Лідзіі Ярошынай, якая назвала нацыянальныя сымбалі несумішчальны з беларускім съветаўспрыніцем і талерантнасцю. «Мы, беларускія моладзь, нагадвам: нікому не дазволена абліваць будрам нацыянальныя съятыні — беларускую мову, герб «Пагоня», бел-чырвона-белы съязг!» — гаворыцца ў заяве.

БТ

## ВАНДАЛАЗМ

### Без цыбуляў жыцьцё не жыцьцё

У Горадні цяпер адбывающе рамонт царквы Раства Багародзіцы, у выніку якога нявечыцца гэты помнік архітэктуры.

Гэтая ўніяцкая царква была пабудавана на ў першай палове XVIII ст. італьянскім архітэктарам I. Фантана. Пасля ліквідацыі Уніі царква стала праваслаўнай, але не перабудоўвалася і захавалася да нашых дзён у першапачатковым выглядзе. У 1985 г. была зроблена рэстаўрацыя царкви і кляштару, і гэты помнік архітэктуры аддалі музэю гісторыі рэлігіі. У 1992 г. гарадзенскія ўлады перадалі гэту царкву і кляштар Расейскай праваслаўнай царкве, а не ўніяцкай грамадзе Горадні, якія прасіла аддаць гэту царкву ёй. Праваслаўныя яярхі небеларускага паходжання ўспрымалі з єўрапейскай архітэктуры як штосьці чужкі, несумішчальнае з праваслаўем. Неўзабаве пасля перадачы царквы РПЦ былі заменены з густам зробленыя з чорнага мэталу крыжы на масіўныя пазалочаныя. Але гэтага аказалася мала. Нядайна на купале, крытым паяцім, меднай бляхай, замацавалі шмат пазалочаных зорак, дах пафарбавалі ў сіні колер, абгарадзілі газон калі царквы недаречнай агароджай.

Алесь С., мастак, Горадня

## МОВА - 2004

### Каўбаса ты мая «Таямнічая»

У 1920-я гады мінулага стагодзьдзя галоўны герой апавесьці А.Мрыя «Прыгоды Самсона Самасуя» вынайшоў даволі арыгінальны способ проверкі ўзору беларусізацыі вісковых школ. Ен прыглядаўся да краманіні на плахатах. Калі ў напісаным прысунічала літара «у», то ўзорэвень беларусізацыі лічыўся дастатковым.

Гэткі ж прынцып, відаць, узялі на ўзбраенне пры напісаныні беларускамоўных шыльдаў у сучасным Магілёве ды, мабыць, на толькі тут.

Ідзеш па горадзе і чытаеш — «вул. Тіміразеўская», «бульвар Непакорных». Столкні бесправоўных філіелягай навокал, а шыльды пішуць людзі, якія ня больш як дзве зімы ў школу хадзілі! Ганебныя вынікі іхніх працы вісяць ужо дзесяць гадоў навідавоку. Выпраўляюць памылкі нікто не збіраеца. Ці то лятона галаву задраць, ці то вочы зроблена і на якой тэхнолёгії.

З адвесткамі ў транспарце яшчэ горад. Пакуль аўтобусы ўзімку, шыльды не было бяды. Але вось напісаніца вырашылі: «Месцы для інвалідаў і пасажыраў з дзіцяці».

Мабыць, выкананы надзі

пісу атрымлівалі адукацию на азіяцкай мове, бо не здагадаліся, што слова трэба зъмяніць па склонах.

Невядома адкуль узялася мода пісаць беларускія слова па-расейску: «Перник», «Певник», «Криніца».

Тое, што вытворцы абраюць беларускія слова ў якасці гандлёвой маркі, ухвална. Няблага было бы яшчэ й даведавацца пра іх значэнне. Набываючы ў краме каўбасу «Таямнічая», міжвалі задумаешся — з како альбо з чаго яна зроблена і на якой тэхнолёгії.

У Магілёўскім гарыканкаме беларускамоўне абліжаўца адвесткаю пры выходзе з ліфта: «Пяты паверх». Год таму яшчэ гучала: «Праходзіце, панове». Рэакцыя наведвальніка была даволі прадказальнай: «Паны ў кабінатах сядзяць, а мы тут пайдні ўжо цягаемся».

Адзінай афіцыйнай установа ў цэнтры гораду, дзе ўсе адвесткі ў шыльды ня толькі беларускамоўныя, але й без памылак, — гэта гарадзкая бібліятэка імя Маркса. Наведваючы яе, ніколі не сумніваешся, што жывеш у беларускім горадзе.

Тацяна Барысік, Магілёў

## ХРОНІКА

Калі прахадной Магілёўскага малочнага камбінату падчас раздатчы інфармбюлетэню «Заводская проходная» і рэгіянальнага спэцыялізу «Вестніка профсоюза» быў затрыманы прафарх моладзевай філіі гарадзкога прафсаюзу РЭП(АМ) Сяргей Нігачін. Сябры незарэгістраванага «Маладога фронту» Андрэй Лагавіер і Сяргей Іваноў з Віцебску 7 сінегля абласці штрафы, накладзены на іх адміністрацыйнымі камісіямі: пастановы пра штрафы прыйшлі па сканчэнні тэрміну, неабходнага для абласцардваны ў судзе. Журналіст радыё «Свабода» Альгерд Невяроўскі 8 сінегля атрымаў папярэдніе ад прокуратуры Беларусі за артыкул і фатадэмкі на сایце «Свабоды»: у артыкуле апавядалася, што на адным з мінскіх участкаў раздавалі рэфэрэндумныя бюлётны з ужо пазначанымі адказамі «так». Кіраўніка «МФ» Паўла Севярынца дапыталі 8 сінегля ва ўпраўленыні Сыледчага камітэту МУС па Менску як съведку ў справе пра масавыя беспадзядкі ў стапіцы 18—19 кастрычніка. Мікалай Аксаміт, удзельнік нядайнейшай галадоўкі працістуўцаў, заснавальнік «Вайкавіксы», з'явіўся на артыкуле ў сінегля абласці ў саюзе «Вайкавіксы»: на артыкуле апавядалася, што былы дэпутат Вайкавіксы Савету, мастак нібыта ляяўся матам. Актыўнікі ПБНФ, дэпутаты райсаветаў Менскай вобласці заснавальнік «Алесь Міхалевіч і Юры Зянковіч» 9 сінегля атрымалі адказ ад абласцнай працоўнай пракуратуры на сказу з мінскіх участкаў раздавалі рэфэрэндумныя бюлётны з ужо пазначанымі адказамі «так». Кіраўніка «МФ» Паўла Севярынца дапыталі 8 сінегля ва ўпраўленыні Сыледчага камітэту МУС па Менску як съведку ў справе пра масавыя беспадзядкі ў стапіцы 18—19 кастрычніка. Мікалай Аксаміт, удзельнік нядайнейшай галадоўкі працістуўцаў, заснавальнік «Вайкавіксы», з'явіўся на артыкуле ў сінегля абласці ў саюзе «Вайкавіксы»

## дзе варта быць



## Польская лыжня

На адпачынку ў замежжы прац увесь год лідерам застаецца Турцыя. На туры ў гэтую краіну болей за ўсё замоў у турфірмах. «Гарачыя» туры — эгіпецкія. Пры кошце пад 600—1000 даляраў гэта на дзіва. Яшчэ «прагараюць» пaeздкі ў Індію коштам 4000 даляраў.

Зь зімовых вандровак па-пупулярныя гарналыжныя курорты Аўстрыі і Польшчы. Выправіцца на «польскую лыжню» на дзе-

сяць дзён будзе каштаваць каля 200 ёура разам з консульскім зборам пры афармленні візі. Пастаянна працујуць маршруты на Кракаў (каля 50 у.н. на чалавека) і ў аквапарк «Трапікан», што ў Мікалайках. Разам з працьвіннем ў 4-х зоркавым гатэлі «водныя працьдуры» абыдуща ў добрую сотню ёура.

Адпачынок у Вільні й Рызе даражышы — ад 130 ёура за двое сутак у

гатэлі да сувятаўкавання Новага году і сувяточнага балю. У апошнім выпадку кошт, натуральна, узрасце ўдвай.

Былы сацблёк працянуе ў зімовы перыяд збольшага дзіцячы адпачынок. Тыдзень у дзіцячым пансіёнаце Вугоршчыны, Чэхіі ці Баўгарыі абыдзеца ў 160—180 ёура. Дзіцячая вандрўка па гарадах Эўропы каштует каля 250 ёура.

Сяргей Дэнскі

## Тэатры і канцэртныя залі

## Опера

- 16 (чц) — «Рыгала».  
17 (пт) — «Манюшка на радзіме».  
18 (сб) — «Мадам Батэрфляй».  
19 (недз) — «Трубадур».  
21 (аўт) — «Набука».  
23 (чц) — «Вясельле Фігара».  
26 (недз) — «Чароўная флейта».

## Балет

- 26 (недз) — «Тры парсюкі».

## Купалаўскі тэатар

- 16 (чц) — «Ідыляя».  
17 (пт) — «Каханыне ў стылі барока».  
18 (сб) — «Парфён і Аляксандра».  
19 (недз) — «Смак яблыка».  
20 (пн) — «Эзублены рай».  
23 (чц), 24 (пт) — «Чорная панна Нясьвіжу».

## 26 (недз) — «Падступства і каханыне».

## Ранішнія спектаклі

- 26 (недз) — «Паўлінка».

## Малая сцэна

- 17 (пт) — «Беларусь у фантастычных апавяданьнях».

## 19 (недз) — «Саламея».

## 26 (недз) — «Налу».

## Тэатар беларускай драматургії

- 17 (пт) — «Адвечная песня».  
18 (сб) — «Адэль».

## 19 (недз) — «Містэр Розыгрыш».

## 21 (аўт) — «Поні Пілат».

## 23 (чц) — «Палёты з анёлам».

## 24 (пн) — «П'емонці зывер».

## Драматычны тэатар імя Горкага

- 16 (чц) — «Ад'ютант-Ша Яго вялікасыці».  
17 (пт) — «Адзіны спадкаемца».  
18 (сб) — «Сунічная паліяна».  
19 (недз) — «Зязульчыны дзеци».  
19 (недз) — «Суцяшальнік удоў».

## Моладзевы тэатар

- 16 (чц) — «Лігаміён».  
17 (пт) — «Тойбле і яе дэман».  
18 (сб) — «Багаты вострай».  
19 (недз) — «Кемлівая закаханая».

## Тэатар-студыя кінаактора

- 16 (чц) — «Поле бітвы».  
18 (сб), 19 (недз) — «Вострай нашага каханыя і надзея».

## &lt;Дзе я?&gt;

- 16 (чц) — «Жанчыне не забароніш».  
17 (пт) — «Гарбата зь вярблодам».

## Палац Рэспублікі

## Малая залі

- 18 (сб), 19.00 — канцэрт ансамблю «Бяседа». Квіткі — 10000.

## Грыфаманія-2004

- 19 снежня (недз) у ДК МТЗ адбываецца 6-ты фэстываль гітарыстай «Грыфаманія-2004». Квіткі — ад 8000 да 12000 руб. Т.: 230-20-32.

## Аляксей Шадзько

- 24 снежня ў Доме афіцэраў Аляксей Шадзько прэзентуе новы альбом. Пачатак а 19-й гадзіне.

## Выставы

## Арцель мастакоў

- Да 18 снежня ў Музее сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) працуе выставка-прызэнтация новага аўдзіанія «Прафесійная арцель мастакоў». Квіткі — 2000.

## Съвет казак, легенд і паданьняў

- У мастацкай галерэі «Ўніверсітэт культуры» (Палац Рэспублікі) да 9 студзеня працуе выставка «Съвет казак, легенд і паданьняў». Жы-вапіс, акварэль, графіка, бацік і інш.

## Ню

У мастацкай галерэі «Onik» (вул. Свярдлова, 4) да 22 снежня працуе выставка «Ню». Жывапіс, графіка, скульптура. Там жа да 9 студзеня можна наведаць мастацкую выставу творчага аўдзіанія «Аршыца».

## Фота хоку

Да 19 снежня ў Музее сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) працуе літаратурна-фатографічная выставка «Фота хоку» Дэмітрыя Плакса і Гіара Корзуна. Першы здзівіца літаратурай у Швэціі, другі — графікай у Беларусі. Выставка — спроба аўдзіанца два віды мастацтваў. Квіткі — 2000.

## Луха

У фас бібліятэкі імя Янкі Купалы (вул. Веры Харужай, 16) да 15 студзеня працуе выставка студзі творчай фатографіі «Луха». Уваход вольны.

## Два жыцьці напракат

Да 19 снежня ў Доме фота (вул. Мясінікова, 78) працуе выставка фатадызайна Валер'я Цітова «Два жыцьці напракат» (жанравы партрэт і пэйзаж). Уваход вольны.

## Японская кераміка

У Нацыянальным мастацкім музеі да 6 студзеня працуе выставка традыцыйнай японскай керамікі. Экспазіцыя складаецца з 63 твораў, выкананых 55 японскімі ганчарамі. Квіткі — 2000.

## Цены часу

У баранавіцкай выставачнай залі распачала работу выставка мастака Ўладзімера Гладкевіча «Цены часу», прымеркаваная да 50-годзьдзя мастака. Пазалетася падчас сваёй першай выставы ў Баранавічах сп. Гладкевіч падараваў гарадзкому музею карціну «Вяртанье Францыска Скарыны».

## Клюбнае жыцьцё

## Белая Вежа (284-69-22)

16 (чц), 22.00 — «K-8.4.1 — Кіно / Night I»: Triangle Sun (Масква), uj Rokas (Вільня).

17 (пт), 23.00 — «K-8.4.1 — Кіно / Night II»: dj Jason Boardman («Paper Recordings», Вялікабрытанія), uj Rokas (Вільня).

18 (сб), 22.00 — dj Mihel, dj Dee. 19 (недз), 22.00 — dj Alex.

## Bronx (288-10-61, Velcom: 103, 105)

16 (чц), 22.00 — dj Dust.

17 (пт), 22.00 — жывая музыка: «Flat».

18 (сб), 23.00 — dj Plastique (UA), dj Laurel

## Графіці (251-87-54, 671-58-65)

16 (чц), 20.00 — канцэрт Аляксея Вайцяковіча.

21 (аўт), 20.00 — канцэрт гурту «Палац» з праграмай «Найлепшае».

23 (чц) — канцэрт Ганны Васільевай.

## Рэактар

16 (чц), 19.00 — у рамках «Калядна-га туру» выступіць «Крамбамбуля».

## Extreme (679-00-00)

18 (сб), 21.00 — выступ Bosson'a.

26 (недз), 17.00 — «HLHM Metallection III», частка 2-я. Бяруць удзел «Znich» (прэзэнтация альбому «Язычнік я»), «Vir Asguard», «Zygmont Vaza», «Зъмяя», спэцыяльны госьць праекту «Metallection».

Мортем (Mortem). Квіткі — 10000 (танцпол),

15000 (столік).

## Менская кінафіша з 17 да 19 снежня

## «Аўора» (253-33-60)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 15.00, 17.00, 19.00; 18, 19 (сб, недз) 13.00 (іл), 15.00, 17.00, 19.00.

«Рамасанта: паляванье на вайкала»\*\*\*: 17—19 (пт—недз) 21.10.

«Чырвоныя агні»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 17 (пт), 16.40, 18.50, 21.00.

«Не сходзь»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 18 (сб) 16.00, 18.30, 21.00.

«Oldboy»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 19 (недз) 16.00, 18.30, 21.00.

«Берасьце» (272-87-91)

«Жанчына-котка»: 17 (пт) 16.40, 18.50, 21.00; 18, 19 (сб, недз) 14.00, 16.40, 18.50, 21.00.

«Дружба» (240-90-13)

«Уімблдон»: 17 (пт) 18.00 (іл); 18 (сб) 20.00; 19 (недз) 18.00.

«Наталі»\*\*\*: 17 (пт) 20.00; 18 (сб) 18.00; 19 (недз) 20.00 (іл).

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 16.50, 18.50, 21.00; 18, 19 (сб, недз) 14.40 (іл), 16.50, 18.50, 21.00.

«Вам заданье» (да 80-годзьдзя беларускага кіно): 17 (пт) 14.30.

«Масква» (223-27-10)

«Чужы супраць Драпежніка» (прэм'ера): 17 (пт) 21.20; 18, 19 (сб, недз) 13.00 (іл), 15.00, 17.00, 19.00, 21.00.

«Mir» (284-37-71)

«Жанчына-котка»: 17 (пт) 16.00, 18.10, 20.20; 18, 19 (сб, недз) 14.00 (іл), 16.00, 18.10, 20.20.

«Oldboy»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 17 (пт) 16.20, 18.40, 21.00.

«Тэрмінал»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 18 (сб) 17.00, 19.00, 21.00.

«Чырвоныя агні»\*\*\* («Кінафармат 4x4»): 19 (недз), 17.00, 19.00, 21.00.

«Брудны танцы-2»: 17—19 (

# Елка ў Лісабоне

Як я мыў боты ў Атлянтычным акіяне

Віталь Тарас

Нехта даўно заўважыў: каб зразумець чужую краіну, трэба пабыць у ёй адзін-два дні, інакш на гэта спатрэбіца шмат гадоў. Трэба сказаць, што і на тое, каб зразумець сваю ўласную краіну, можа не хапіц цэлага жыцця. Але што тычыцца ролі першага ўражанья, то заўвага слушная. Пакуль успрыманье съвержает, вока «незамылене», заўважаеш, сапраўды, найбольш адметнае, адрознае ад таго, што бачыў раней, чаго самі тамтэйшыя жыхары ўжо як бы й не заўважаюць, бо даўно прызычайліся.

У кожным выпадку вандроўнік усё адно будзе ўспрымаць і апісваць найперш тое, што стасуецца (альбо не стасуецца) з ягоным уласным ранейшым досьведам, раней убачным і пачутым. І міжволі ён, вандроўнік, будзе кожнага разу пісаць пра сваю ўласную ўражаньню і пачуць, г.зн. пра самога сябе.

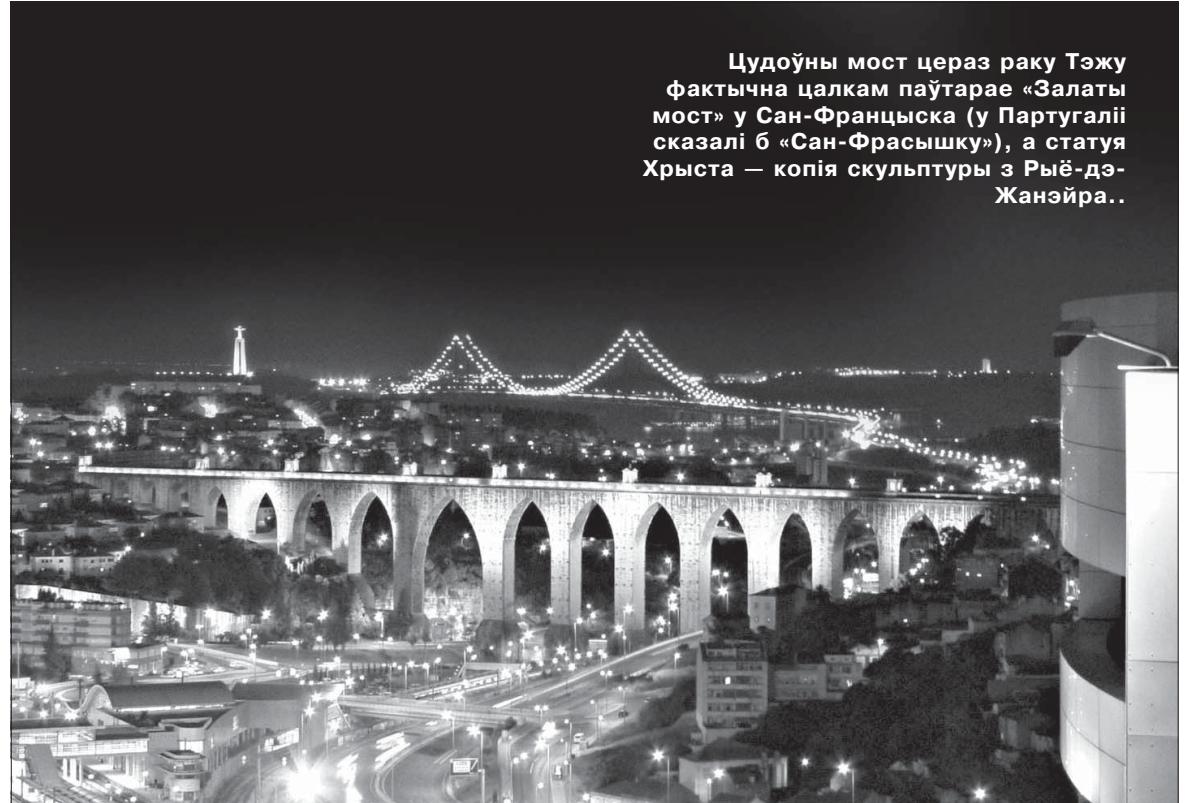
Такі доўгі ўступ мне спатрэбіўся, каб схаваць сваю пэўную разгубленасць. Ёсьць эўрапейскія гарады, пра якія цяжка што-небудзь сказаць, таму што пра іх да цябі сказалі ўжо мільён разоў (напрыклад, пра Парыж). Ёсьць гарады, пра якія цяжка скказаць, бо скказаць няма чаго — ну, чыста там, прыгожа, утульна... А што яшчэ можна дадаць? Пра Лісабон нялётка распавесці ні паводле першай, ні паводле другой прычыны. Проста эмоцыі няма як выказаць словамі...

З рамантычных аповесцяў Аляксандра Грына (Грыневіча) зв дзяцінства ў галаве засталася назва выдуманага партовага гораду — Зурбаган. Лісабон, калі яго й меў на ўвазе аўтар «Пунсовых ветразяў», зразумела, ня мае нічога супольнага з разальнай сталіцай Партугаліі. Але са мае дзіўнае, што адначасна як бы й мае! У tym сэнсе, што нейкія рамантычныя дзіцячыя мары знаходзяць рагтам сваё абласлютнае ўвабленьне ў аблічы гораду на самым скрайнім заходзе Заходняй Эўропы. Справа не ў дэталях архітэктуры — тая «дзяталі» праста выхадзяць за межы дзіцячай фантазіі. Ці здольныя вы, напрыклад, уявіць дамы, цэлья кварталы дамоў, зверху данізу ўпрыгожаных блакітнай альбо залёнай, жоўтай або яшчэ якой кафліяй, з балькончыкамі, аздобленымі вітымі кратамі, на якіх развеслены прасыцірадлы й блязіна — у tym ліку мужчынскія кальсоны ў шкарпеткі, якія пераможна лунаюць, нібы тыя марскія сцягі, над брукаванымі вуліцамі?

Праўда, калі вы былі калі-небудзь у Празе, дык у абліччы старога Лісабону вы праз некаторы час са зайдзіўленнем зможаце пазнаць дзве знамёны рэчы. Гэта паўсюдная брукаванка, аб якую хутка зўбіваеца абутак — асабліва абцасы на жаночых чаравіках. І гэта чырвоная дахоўка. Чырвона-руды колер часам суседнічае з той самай зялёной кафліяй, і тады атрымліваецца нацыянальны — чырвона-зялёны — партугальскі сцяг. Толькі на партугальскім сцягу, у адрозненіне ад дзяржаўнага сцяга Беларусі, гэтыя стракатыя колеры глядзяцца цалкам натуральна, бо яны тут свае, а не запазычаныя. Дый пеўню, нацыянальному сымбалю Партугаліі, зялёна-чырвонае пер'е, пагадзіцесь,

цалкам пасуе.  
Але гэта ўсё, як я ўжо казаў, дэталі. Ёсьць агульнае ўражанье, якое цяжка сіфрумляваць. У кожнага гораду, як і ў чалавека, ёсьць свая аўра, атмасфера, ці назавіце гэта як вам будзе заўгодна... Ніхто дакладна я ведае, якія няўлоўныя пахі (або фэрамоны) прыцягваюць адно да аднага асобаў процілеглага полу, а якія адштурхоўваюць. Гэтак і з градамі. Альбо вы спадабаецца адно аднаму адразу, альбо горад выплюне вас вонкі, нават не разжаваўши, пакінуўшы ў вас унутры горыч няўчымных уражаньняў і дрэнных упамінаў.

Лісабон — яны самыя старажытныя горад у Эўропе. Дыя паярпеў ён моцна ў выніку землятрусу пры канцы XVIII стагодзьдзя, пасля гэтага ён быў пабудаваны практычна зноў. Няма тут занадта шырокіх праспектаў ці так званых архітэктурных дамінант — якіх-небудзь магутных вежаў ці празьмерна раскошных палацаў. Чудоўны мост цераз раку Тэжу фактычна цалкам пайтарае «Залаты мост» у Сан-Францыска (у Партугалії сказали б «Сан-Фрасышку»), а статуя Хрыста — копія скульптуры з Рыё-дэ-Жанэйра...



есці, трэба, натуральна, спачатку пагаварыць з уладальнікам кавярні ці афіцыянтам, каб даведацца, што вам могуць прапанаваць. Назвы страў, выстаўленыя пры ўваходзе, наўрад ці шмат што вам скажуць. Але я болей змогуць вам раствумяць і самі партугальцы. Ангельская мова вам тут, як і ў Беларусі, мала чым дапаможа. У найлепшым выпадку партугалец змогае зразумець французскую мову, але не ангельскую, і тым больш не расейскую. Лісабон — гэта вам ня Рыга й ня Вільнія. Калі вы ведаеце гішпанскую... Тут размова асбоная. Кажуць, што партугальцы добра разумеюць гішпанскую мову, як і

- Усяго гадоў трыванца
- таму ў беднай Партугалії
- адбылася рэвалюцыя
- гэвізікі. Сёння
- гадавы валавы даход
- Партугалія прыкладна
- роўны ВУП Расейскай
- Фэдэрацыі.

гішпанцы — партугальскую. Але гішпанцы ніколі не прызнаюцца ў гэтым, бо ліцаў сваю мову больш высакародней. Партугалцы, якія далі съвету Камоэнша ды многіх іншых знакамітых пісьменнікаў, з гішпанцаў пасмейваюцца, расказваюць пра іх анэздоты (накшталт анэздотаў пра чукчай). Вось бы й беларусам у іх адносінах да расейцаў і расейскай мовы пераняць у партугальцаў пачуцьце гумару.

Але з другога боку, лісабонцаў ніколькі не бянтэжыць ваша няўданыне партугальскай. Ён са шырым здавальненнем раствумячыць вам усё, што вас цікавіць, на сваёй роднай мове. Адзін са старажылаў — на выгляд пэнсіянэр гадоў шасціцідзесяці пяці, — убачыўшы ў мяне у руках мапу гораду, хвілін дваццаць пяці тумачыў, як дабраца з рабіну Мурары ёд да рабіну Рошу (зверху было відаць, як ён унучы ўесь зіхачіць съвяточнымі сіняжынкамі-агеньчыкамі, нібы вялізная каляд-

ная елка). При гэтым ні ён не разумеў ані слова, ні я і мае спадарожнікі. І ўсё-такі з дапамогай жэстаў ён даў нам неяк дамецица, што трэба ехаць на трамвайчыку або ісцьці ўздуў трамвайніх пущаў трывалыкі. Мы іх прайшлі трапілі ў казку, да якой імкнуліся.

Што тычыцца ежы, для партугальца галоўнае, выглядае, ўсё ж не яна, а піццё. Яго тут трэба шмат, бо ежа, як правіла, салёна. Напрыклад, улюбёная страва тут — салёна смажаная траска (спачатку засоленая) засушаная, потым смажана. На кожным прыпынку электрычкі ёсьць невялікія рынак, дзе прадаюць сушаную траску, іншыя праудукты й прамтавары. Ніякай ліцэнзіі на гандаль ня трэба. Калі ў цябе ёсьць, чым гандляваць, — становіся і прадавай. Гэтым займаюцца некаторыя нашыя суайчыннікі, якіх тут становіцца ўсё болей. Але ім на ўтнащца за ўкраінцамі, якія за апошнія гады выйшли на другое месца сярод імігрантаў усслед за жыхарамі Каба-Вэрдэ (Астравоў Зялёнага Мысу). Нашым суайчыннікам, як правіла, падабаецца тамтэйшая ежа — простая, смачная і без прэтэнзій. Напрыклад, у цэнтры Лісабону вас могуць хутка і танна накарміць смажанай рысавай кашай (нешта кшталту гішпанскай паэлі) з дробна нарэзанымі кавалкамі кашкі. Піва тут, дарэчы, на пачатку сінегня — сапрэдзіна залатая восеняя). Елак жа ў Партугалії, вядома, няма. Не бывае ў сінегу. Міжземнаморскія сосны ёсьць, алівы ёсьць, плятаны, каштаны, клёны ёсьць таксама (у Партугалії, дарэчы, на пачатку сінегня — сапрэдзіна залатая восеняя). Елак жа ў Партугалії, вядома, няма. Не бывае ў сінегу. Таму калядную елку на набярэжнай зрабілі з мэталічных канструкцый з электралямпачкамі, што звязаюць на розны ўзор. Толькі ніхто тут, здаецца, не называе яе «галоўнай елкай краіны», нягледзячы на ейнае суседства з прэзыдэнцкім палацам.

Лісабон разъмешчаны ў дэльце ракі Тэжу. Тут яна ўліваецца ў Атлантычны акіян. Ехаць да яго з цэнтру гораду электрычкай хвілін сінег — да вёскі Кашкаш. Гэта вёска для багатых — з дарагімі бутыкамі, казіно, банкамі. Адкрытыя акіян адсюль даволі далёка. Але ёсьць бухта, у якой поўна карабельчыкаў, рыбакіў чаўноў, матарак, яхтаў. Калі я разуўся і ўвайшоў босымі ногамі ў халодныя хвалі, якія гнай паўднёвы, рэзкі ў гэту пару году вецер з дажджком, мінакі паглядзялі на мяне, як на вар'ята. Потым мінікі, што сказали, што ў Кашкашы ўвогуле не купаюцца. Дый купальны сэзон даўно скончыўся.

Ды што яны разумеюць, гэтыя партугальцы? У іх ёсьць свой акіян, свае героя, яны жывуць на Заходзе, любяць сваю гісторыю, сваю мову, свой сцяг, свой футбол, яны маюць свой гонар. І яны паважаюць сябе і іншых.

Нам далёка да акіяну. А да Эўропы?

## прырода

# Усё таўсьцее тая кніга

**Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае. Спынілася мэліярацыя. Прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасць жывёл і расылін, якім пагражает зынкненне, толькі расыце. Міністэрства аховы прыроды зацвердзіла новы съпіс рэдкіх расылінаў і жывёлаў.**

Высілкі па зберажэнні біялягічнае разнастайнасці на Зямлі маюць караценкую гісторыю, што не налічвае і 100 гадоў. Драбяза, у параўнанні з тысячагодзьдзямі татальнага вынішчэння чалавекам усяго жывога, змены ляндшафтаў і клімату. Толькі па вайне, гадоў 50 таму, чалавецтва ўсвядоміла, што страта любога віду расылін і жывёл — непапраўная згуба для саміх жа людзеў. Стварэнне так званых «Чырвоных кніг» стала першым крокам у барацьбе за тулю лінію, за якой — нябывае...

Сэнс Чырвонае кнігі палаігае, пе-рад усім, у тым, што яна — аснова для законаў. Апроч таго, гэткія кнігі прапануюць навукова аргументаваныя заходы па зберажэнні рэдкіх відаў. Маральны ж бок навідавоку — той, хто знаёмы з падобнымі выданнямі, мае шанец не застасца эгацэнтричною адзінкою ў грамадзтве спажывання.

Беларусь таксама мае ўласную нацыянальную Чырвоную кнігу, заснаваную пастановай СМ БССР у 1979 г. Першое выданье яе ўбачыла сьвет у 1981 г. У яго было ўключана 80 відаў жывёл і 85 відаў расылін. У 1993 г. было складзенае яе другое выданье. Што прада, як і якім чынам ахоўваецца той ці іншы канкрэтны від з кнігі, на скажа нікто. Ну хіба что бачыў міліцыянаў ці інспэктараў, якія правяяралі б букеты ў прыгарадных цягніках на прадмет рэдкіх відаў расылін? Альбо хто бачыў, каб правяяралі ў рыбакоў улоў у звычайніх месцах?..

Жывучы ў гарадах, мы не задумаемся аб тым, колькі нечалавечых істот дзеляць з намі наш лёс — жыць у гэтай краіне. Іх мільярды. Ад казурак і прасцейшых арганізмаў да аграмадных самоў і велічэзных ласёў. Здавалася б, з аднаго боку, іх жыццёвая прастора ў нашых краях несуцьна пашыраеца. Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае, палі застаюцца. Спынілася мэліярацыя. Куды менш валаць у зямлю хімікатаў. Чарнобыльскія раёны, дзе багата чаго згарнулі ў паадсялялі людзей, — асобная тэма. Адным словам — прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасць жывёл і расылін, якім пагражает зынкненне, толькі расыце.

Ужо незваротна зынклі ў Бела-



Мінога  
ручаёвая.

русы хахулі, дробы, дзікія лясныя каты, данілі, адзін з відаў кажаноў — гіганцкая вечарница, дзсятак відаў рыб — такіх, як расейскі і балтыскі асатры, выразуб ды шмат іншых. Амаль траціна відаў, якія яшчэ фіксавала Чырвонае кніга 1979 г., ужо не адзначаеца даследчыкамі ў нашай прыродзе.

Цяпер на папуляцыі расылін і жывёл упłyваюць ўсё новыя, малавядомыя, часам, фактары. Напрыклад, змена клімату, у выніку чаго адбываецца міграцыя звязроў. Белая куропатка й палярная сава адлятаюць ўсё далей на Поўнач, але й любы неспрэктываны грамадзянін заўважае, што дзесяць гадоў амаль не відаць у нас пунсавагрудых гілёў. Не прылятаюць, як коліс, каб абсесыці рабіны ў засынжаных парках. Сохнуць і марнеюць многія віды расылін, больш уласцівія пайночным шыротам: некалі звычайнія ў нас карэльская бяроза, марошка ды інш. Апроч таго, моцна ўплывае на стан прыроды й гаспадарчая дзяйнасць у нашых суседзіяў ды ў тых краях, куды адлятаюць у вырай птушкі. Тут ужо нічога не паробіш, патрэбны супольны міжнародны высілак, хоць частцы менавіта з Беларусі сплывае ва ўсе бакі атрута й зараза па Нёмане, Дняпры й Дзвіні. Але перадусім колькасць відаў жывое прыроды ў нас няўхільна скарачаецца праз наша ж нядбаласць. Можна бачыць тысячы вудалёў на водах падчас нерасту. Можна бачыць падпаленія пажні й адхони чыгунаў увесень. Можна бачыць горы съмецьця ў лясах вакол дачных пасёлкаў. Уршце, хіба что ня бачыў, як падчыстуюцца месцамі сякунд лес і тамсама па-

ляць галыё, каб не клапаціца пра яго вываз. Гінуць праз браканьераў і проста хамаў тысячы жывёл, безыліч расылін і кветак. А тады чаго вартася ўсё наша заканадаўства ѹтыя строгія слова, што прапісаны ў Чырвоных кнігах?

У выніку ад аднаго выданья да наступнага Чырвонае кніга Рэспублікі Беларусі становіцца ўсё таўсьцейшая. Новая, апошняя рэ-

птушка з атраду вераб'іных), дзённы матыль махаон ды некаторыя іншыя. Але выпадкі стабілізацыі колькасці — хутчай, выпадковасць, чым вынік прыродаахоўнай дзейнасці. Ну хто можа пахваліцца, што зъяярог тых матыліў?

Паводле вынікаў ацэнкі ступені рэальнага статусу пагрозы зынкнення таксону, іх нацыянальнае і міжнароднае значнасці, а таксама зменення іх колькасці ў Беларусі рэкамэндавана ўключыць у тэрэцце выданыя Чырвонае кніга дадаткова 65 відаў жывёл. Сярод іх ёсьць віды й за непрадстаўленых раней клясаў — п'явак, павукападобных і кругларатых. У першыню ў ахоўны съпіс трапілі грызуны — хамякі й сусьлікі, ня надта ўласцівія нашай фауне, але іх папуляцыі ў нас, далёка за межамі іх суцэльніх арэалаў, разглядаюцца як фэномэн. А паўсюднае іх скарачэнне на прасторах

відаў водарасцяў (супраць ранейшых 9). Па 34 віды было прынята ахоўваць грыбоў і лішайнікі, што роўна ўдвая больш, чым іх было ў папярэдній Чырвонай кнізе. Так, ахове цяпер будуть падлягаць шэраг лісічкі, асака балотная, лішайнік кладонія.

Першым трапіць у съпіс аб'ектай аховы, рэдкія віды выбрали падвode новых крытэраў, прынятых Міжнароднымі саюзамі аховы прыроды. Сучасны падыход да вызначэння рызыкуюных відаў жывёл больш аб'ектуны за ранейшы. На прыклад, выключаны штучна занесеныя віды або тыя, што апанавалі антрапагенныя ляндшафты. Адпаведна, тыя віды расылінаў і жывёлаў ня ёсьць эталённымі для Эўропы.

Але, з другога боку, павялічваючы съпіс відаў у небяспечы, беларуская дзяржава, па сутнасці, распісваеца ў бяспечылі ў справе захавання сваёй прыроды. Нічога за апошняյшы падыход дзясяткі гадоў ня зроблена дзеля ўзнаўлення відаў, што яшчэ да сярэдзіны XX ст. былі ўласцівія нашай краіне: ні на адзін гектар не набольшала наса-дзінайшыя белае піхты, што расыце толькі на адной дзялянцы ў Белавескай пушчы, не праводзіліся работы па аднаўленні ѹвітаныні на волю хахуляў і дроф. Работы па развя-дзеніні рэдкіх абарыгенных відаў рыб і іх вяртаныні ў прыродныя ўмовы таксама не вяліся. Гэта значыць, у нашай краіне няма яснага бачання пэрспэктыўы.

Хочам мы, каб па нашых лясах скакалі, напрыклад, пярстыя пек-нія данілі, ці не? Няма нацыянальнае праграмы зберажэння ўзнайдення відаў, іх пашырэння. І разбурана систэма экалёгічнага выхавання, што была паўстала ў БССР у 1980-і гады. Сёння ўсё можна пачынаць амаль з нуля: глумачы, што вужы не ядавія, кажаны ядуць шкодных інсектаў, а рапухі не пад'ядают бульбы... Асноўны мэтад аховы рэдкіх відаў — «рас-тлумачальная работа сярод насельніцтва, якую арыентуе на ашчаднае стаўленне да іх». Не памылюся, калі скажу, што гадоў 10 нікто гэткай «рас-тлумачальной работы» ня бачыў.

Што ж, прынамсі, новая Чырвонае кніга Беларусі, ніяк не паспрыяўшы захаванню прыроды, мо паспрыяе прапагандзе аховы прыроды. Яна будзе ня проста чарговым выданнем, бо ўкладанне гэткай кнігі — значны вынік працы вучоных, практычнай дзейнасці спэцыялістаў з систэмы Мінпрыроды. Але канчатковы склад Чырвонае кнігі Рэспублікі Беларусі залежыць ня толькі ад навукоўцаў. Яны толькі прапаноўваюць, а пасля съпіс аб'ектаў аховы на самых высокіх узроўнях, у самых разнастайных інстанцыях. Пагатоў, не ад эколіягіў ці батанікаў залежыць сёняня лёс нашае краіны й яе насе-лнікаў, людзей і братоў іх ма-лодшых.



Чубаты  
жаўрук.



Хамякоў у Беларусі  
зайжды было мала, але  
скарачэнне колькасці<sup>1</sup> звязркоў у съвеце змусіла  
занесць іх у Чырвоную  
кнігу.



дакцыя папоўнілася ўжо дзсяткамі новых відаў жывёл і расылін. У першыню сярод «прэтэндэнтаў» на ўключыць у съпіс звязвіліся заходнезўярэйскі глушэц, некаторыя віды кулікоў, шэрый гусь, традыцыі паляўніці від птушак — дупель. Утрыя павялічылася колькасць рыб, якія знаходзяцца пад пагрозай зынкнення. У тым ліку — папулярныя ў рыбакоў сом і юон.

Зыходзячы з назапашаных зьвес-так пра флору й фауну Беларусі, на-вукоўцамі быў істотна перагляджа-ны пералік відаў, што быў ў другім выданьні Чырвонае кнігі. Дзеля не-адпаведнасці прынятых МСАП крэгізрам было рэкамэндавана выклю-чыць са съпісу ажно 57 таксону (відаў, падвідаў і формаў): жамчуж-ніцу (не рэгістравалася ў наших краях паўтара стагодзьдзя), чырво-навальлёвую казарку (больш не гняздзеца ў Беларусі), гіганцкую вечарницу (не сустракалася з 1930-х гадоў). А некаторыя віды распладзіліся і ня маюць патрэбы ў адмысловых аховных заходах — лебедзь-шыпун, варакушка (маленькая

эўразійскіх стэпаў) ставіць пад пытаныне іх захаваньне ў съвеце. З гэ-тай жа прычыны ў рэкамэндаваны пералік відаў трапілі, напрыклад, мэдыцынскага п'яўка, зўярапейскай норкі, чубаты жаўрук, дупель, за-ходнезўярэйскі падвід глушца, ат-лянтычны ласось, мінога ручаёвая.

Такім чынам, агулам у новы съпіс істот, што знаходзяцца пад пагро-заю зынкнення ў нашай дзяржаве, трапілі 191 таксон! З іх 12 відаў ракападобных (раней было толькі 5), 2 новыя віды малюскі (адзін зьнік цалкам), 10 відаў рыб (удвая больш, чым было), 17 відаў сусъноў (было 14), па 2 віды паўзуноў і амфібій, па адным віде, раней не прастадаўленых павукападобных і дзівюхпарат-ногіх мнаганожак. Скараціўся съпіс аховных птушак з 75 да 73, а казу-рак — з 79 да 69, што само па сабе ўражвае, бо «вывыбівальненне» з беларускага съпісу зазывайч азначае поўнае выміранне.

У съпіс расылін на вакуоўцы ўклю-чылі ажно 330 відаў! З іх 202 віды сасудзістых расылін (было 156), 37 мохападобных (раней — 15), 37

# За іншы сындром

У Лёндане знеслыі помнік маршалу

Кітчэнру, які «душыў» паўстанне

Махдзі ў Судане. У Парыжы

перайменавалі вуліцу, якая насыла імя

генерала — гаіцянскага «Мураёва-

вешальніка». Ці не чакае некалі падобны

лес і менскі «Востраў сълёзаў»?

Уявіце сябе, што гадкоў гэтак праз сто новаму мэру Менску лабісты падсоўваюць праект пабудовы на беразе Сьвіслачы саракапаврховага гаражу для індывідуальных сродкаў міграцыйных зносін. Натуральна, пад соўсам вяртаныя Нямізе камэрцыйна-атракцыйнага іміджу. Паколькі палова жыхароў Беларусі, як часткі Эўропы, праз то гадоў будуть мусульманамі, яны, натуральна, падтрымаюць знос непаліткарэктнага помніка. На благі канец запатрабуюць адкрыцца на месцы кнігарні «Вянок» мэмарыялу невядомаму душману.

На выкліка ў сяброў камісіі захаплення маствацкі вобраз герояў той вайны, створаны расейскай масавай культурай ХХ—XXI ст. Напрыклад, усё, на што здолны герой палітфікшэну Бешаны, — гэта з густам мачыць чачэнцаў, шпіёнаў, бандытаў і лятыскіх снайпэрак. Ну а артыкул у гісторычнай энцыклапедыі аб tym, што нейкі ветэран Аўгану быў фігурантам у справе палітычных зынікльых у РБ, канчаткова даканае сяброў паважанай камісіі.

Не, баюся, мэмарыял асуджаны.

Толькі наша генерацыя, якая бачыла «цынікавыя дамавіны» і «могілкі з зорачкамі», можа спачувальна ўспрымаць слова «каўгант». Захаваныне гэтай канатаці і тыражан-

ваньне яе на будучыню, здавалася б, павінна быць галоўнай задачай аўганскага руху.

Але нашы аўганцы пайшли іншым шляхам. З аднаго боку, яны пазыцыйнуюць сябе як ахвяру савецкага рэжыму, які іх, жаўтароты смаркачоў, адправіў на верную смерць. З другога — зьяўляюцца самымі палітычнымі фанатыкамі старога парадку, яго палітычнай культуры. Калі Аўганістан быў савецкім Віетнамам, чаму віетнамскі сындром не такі, як аўганскі? Герой Віетнаму Керы выступае супраць вайны ў Іраку, а герой Аўганістану Трошаў — за тое, каб закатаць Чачэнію пад асфальт.

Каб заўтра, у часы татальнай паліткарэктніцы, «аўганцоў» не лічылі банальнымі калінізаторамі, мяркую, ім трэба перагледзець канцепцыю сваёй прысутнасці ў Аўганістане. Чаму б не разглядаць туую вайну як першую гуманітарную інтэрвэнцыю? Хіба не на танках воінаў-інтернацыяналістаў прыйшлі ў Аўган праграмы ўсеагульнай адукцыі, эманісцапыі жанчын, аграрнай рэформы? Сучасным амэрыканскім акупантам у Аўганістане такое і на сінілася. Дык хто пасля гэтага інтэрвэнт — янкі, які кідае вакуумныя бомбы на кішлакі, або наш жайнер, які навучыў пра-савецкага афіцера Шаха Масуда, галоўнага ворага талібаў, вайсковай справе?

Лёлік Ушкін, левы радыкал



ЛЕВЫМ ВОКАМ

# Найтаньнейшая падпіска: съпіс шапікаў

Найтаньнейшая падпіска на «НН» — на шапікі «Менгарсаюздруку». Каштуе такая падпіска на месяц усяго 1500 рублёў. Забіраець сваю газэту можна ў любой зручнай для вас гандлёвой кропцы «Белсаюздруку» ўжо ў чацвер па абедзее. Друкую адрасы пунктаў, дзе можна аформіць падпіску «Да запатрабаваньня».

**Участак падпіскі «Белсаюздруку»:**  
вул. Валадарская, 16, пак. 200 227-88-41

**Пункты прыёму падпіскі:**  
вул. Жукоўская, 5, корп. 1 224-32-03  
вул. Раманаўская Слабада, 9 200-83-04  
вул. Кашавога, 8 230-29-20

|                                |           |
|--------------------------------|-----------|
| <b>Крамы:</b>                  |           |
| №1 вул. Жукоўская, 5           | 224-03-76 |
| №2 пр. Скарыны, 44             | 284-83-59 |
| №3 пр. Скарыны, 76             | 232-46-23 |
| №4 вул. Леніна, 15             | 227-11-92 |
| №5 вул. Енісейская, 6          | 243-16-30 |
| №6 вул. Філімонава, 1          | 235-63-11 |
| №7 вул. Коласа, 69             | 288-30-20 |
| №8 вул. Сурганава, 40          | 232-45-10 |
| №9 пр. Ракосўская, 140         | 247-30-15 |
| №10 бульвар Шаўчэнкі, 7        | 233-74-88 |
| №11 пр. Пушкіна, 77            | 255-80-71 |
| №12 вул. Кіжаватава, 80        | 278-77-61 |
| №13 вул. Каліноўская, 82/2     | 264-06-42 |
| №14 вул. Валадарская, 22       | 227-75-55 |
| №15 вул. Танка, 16             | 203-82-39 |
| №16 вул. Харужай, 24           | 234-27-25 |
| №17 вул. Янкі Карацябі, 35     | 231-03-28 |
| №18 ст. м. «Плошча Перамогі»   | 284-31-06 |
| №19 пр. Машэрава, 5/1          | 223-81-66 |
| №20 вул. Ясеніна, 16           | 271-87-21 |
| №21 ст. м. «Пушкінская»        | 255-57-20 |
| №22 вул. Ілімская, 10, корп. 2 | 243-16-83 |
| №23 вул. Славінскага, 39       | 264-36-33 |
| №24 вул. Жылуновіча, 31        | 295-05-74 |
| №25 вул. Маркса, 21            | 227-08-52 |
| №26 пр. Скарыны, 113           | 264-22-91 |

|  |  |
|--|--|
| <b>Шапікі:</b>   |  |
| №18 БДТУ, вул. Свярдлова, 13/4                                     |  |
| №18 Педуніверсітэт, вул. Савецкая, 18                              |  |
| №78 Гатэль «Юбілейны», пр. Машэрава, 19                            |  |
| №95 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул. Мясцікова, 39     |  |
| №136 ст. м. «Плошча Якуба Коласа», выхад да Акадэміі фізвыхаваньня |  |
| №187 Гатэль «Беларусь», вул. Староўская, 15                        |  |
| №189 Аўтавакзал «Маскоўскі»  |  |
| №198 БДЭУ, пр. Парыжанскі, 26                                      |  |
| №209 Праходная МАЗу, вул. Сацыялістычна, 2                         |  |
| №228 Універсітэт культуры, вул. Рабкораўская, 17                   |  |
| №232 Менскі з-д халадзільнікаў, пр. Машэрава, 61                   |  |
| №245 Болыніца хуткай дапамогі, вул. Кіжаватава, 56                 |  |
| №259 Менскі гандлёвы каледж, вул. Усходняя, 183                    |  |
| №260 пр. Скарыны, 169  |  |
| №262 Гатэль «Плянэта», пр. Машэрава, 31                            |  |
| №298 пр. Машэрава, 75/1  |  |
| №3029-я больніца, вул. Сямашкі, 8                                  |  |
| №313 Слабадзкі праезд, 24  |  |

**Наша Ніва**

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Ніве»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

галоўныя рэдактары Андрэй Дынько

фотарэдактар Арцём Лява

карэктарка Настася Маяш

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

тэхнічныя рэдактары Андрэй Чык

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

**АДРАС ДЛЯ ДОПІСУ:**

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос

фармат A2, 4 друкар. Друкарня РУП «Выдавецтва Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Радакцыі не нісе адказы

на зымств рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасыянчыне аб реєстрацыі перыядичнага выдання №581 ад 4 ліпеня

2002 г., выдадзеное Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрдычны адрес: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а, Р/р 30152100012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3516. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падписаны ў друк 21.00 15.12.2004.

Замова № 7596.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

## • ПРЫВАТНЫ АБВЕСТКІ •

### ВІТАНЬНІ

Віншую Віктора Раманенку з Днём народзінаў! Шчэ ня ўмерла Украіна, шчэ трывае Беларусь!

Каханы Яе Вялікасці віншую Яе Вялікасць з Днём народзінаў і зынчыць звычайнага чалавечага щасці

10 сінняхня — Дзень правоў чалавека. 11 сінняхня — Дзень народзінаў гэтага чалавека. Віншую!

Паліглёт і паліглёткі віншуюць Тусіка з Днём народзінаў. «Водкі» найду? Сеніка, бары мяч

Сонца! Ты думаеш, я буду доўга круціцца вакол цябе? Няправда, вечна! Зямная куля. Са съятам!

Сярэбрынца Натальлю Водзіц з Днём народзінаў і зынчыць адшукаць папараць-кветку. Не пазнейшы лета 2006 году!

Чарапашка! Віншую з народзінамі. Зычу: 1) часцей мянє выгульваць; 2) купіць корм. Бод надакуныла проса. Сакрат Водзіц

Чарапашка! З Днём народзінаў. Усяго табе самага лепшага, чистага, цёплага, мяккага, сонечнага, вясёлкавага...

Вавёрка

### КАНТАКТЫ

Мянчук (43/170/54), в/а, нежанаты, пазнаёміца з беларускамойнай жанчынай, на схільнай да падўнаты. Магчыма стварэнне сям'і. А/с 6, Менск, 220012

Цікавіца інфармацыя, дакументы, фота, звязаныя з Булат-Балаховічам, «Зялёным дубам», «Чорным катом», беларускі партызанскай — куплю. Э-адрес: zmagar@yahoo.com. Т. 8-029-722-46-04

Куплю ўзнагароды БНР, БЦР, БКА, манеты ВКЛ, Рэчы Паспаліты, фота вайскоўцу (беларускі нацыянальны фармаваны часоў Другога сусветнага вайны). Электронны адрес: zmagar@yahoo.com. Т. 8-029-722-46-04

Валянціна, ну колькі ўжо можна